

Seleucia

Sayı XIV - 2024



Olba Kazısı Serisi

Seleucia XIV

Olba Kazısı Serisi

Seleucia, uluslararası hakemli dergidir ve her yıl Mayıs ayında bir sayı olarak basılır. Yollanan çalışmalar, belirtilen yazım kurallarına uygunsayınlanı, çalışması yayınlanan her yazar, çalışmanın baskı olarak yayınlanmasını kabul etmiş ve telif haklarını Seleucia yayınına devretmiş sayılır. Seleucia kopya edilemez ancak dipnot referans gösterilerek yayınlarda kullanılabilir.

Seleucia Dergisi, Sayı IV - 2014'den itibaren TR Dizin Ulakbim'de ve 2021'den itibaren Erih Plus'ta taranmaktadır.

<http://www.seleuciadergisi.com>

Editörler

Emel Erten
Diane Favro
Fikret Yeğül
Murat Özyıldırım (Baş Editör)
Yavuz Yeğün

Bilim Kurulu

Prof. Dr. Halit Çal
Prof. Dr. Çiğdem Dürüşken
Prof. Dr. Efrumiye Ertekin
Prof. Dr. Emel Erten
Prof. Dr. Diane Favro
Prof. Dr. Turhan Kaçar
Prof. Dr. Sedef Çokay Kepçe
Prof. Dr. Gülgün Koroğlu
Prof. Dr. Erendiz Özbayoğlu
Prof. Dr. Harun Taşkiran
Prof. Dr. Mehmet Tekocak
Prof. Dr. Ceren Ünal
Prof. Dr. Fikret K. Yeğül
Prof. Dr. Ayşe Fatma Erol
Doç. Dr. Erkan Alkaç
Doç. Dr. Sabri Arıcı
Doç. Dr. Fiğen Çevirici Coşkun
Doç. Dr. Merih Erek
Doç. Dr. Kasım Oyarçın
Doç. Dr. Fikret Özbay
Doç. Dr. Sema Sandalcı
Doç. Dr. Muammer Ulutürk
Doç. Dr. Yavuz Yeğün
Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin Murat Özgen
Dr. Vujadin Ivanisevic
Dr. Murat Özyıldırım

Seleucia
Olba Kazısı Serisi
Sayı: XIV
Yıl: 2024

ISSN: 2148-4120
ISBN: 978-625-6925-52-6

Yazışma Adresi

Dr. Murat Özyıldırım
Mersin Üniversitesi
İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi
Arkeoloji Bölümü
Çiftlikköy Kampüsü, 33343 Mersin - Türkiye.
Tel: 00 90 324 361 00 01 - 4735
E-posta: muratozyildirim@mersin.edu.tr

Yayının Adı: Seleucia (Dergi)

Yayın Türü: Yerel Süreli Yayın

Yayın Şekli: Yıllık - Türkçe ve İngilizce.

Yayın Sahibi: Bilgin Kültür Sanat Org. Yay. Bas.
Dağ. Paz. Gıd. İnş. San ve Tic. Ltd. Şti. adına
Engin Devrez

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Engin Devrez

Yayının İdare Adresi: Bilgin Kültür Sanat Şti. Ltd.
Selanik 2 Cad. 64/13, Karadeniz İşhanı 3. Kat
Kızılay - Ankara
Tel: 0312 419 85 67
Sertifika no: 20193
www.bilginyayinevi.com
E - posta: bilginkultursanat@gmail.com

Baskı

Dijital Baskı Merkezi (Osman Sami Solak)
İvedikköy Mh. 1492. Cd. Yenimahalle / AN-
KARA
Tel: 0533 577 6514
Matbaa Sertifika No: 70810

Teknik Düzenleme

Arş. Gör. Burak Erdem

Dağıtım

Selanik 2 Cad. 64/13, Karadeniz İşhanı 3. Kat
Kızılay - Ankara
Tel: 0312 419 85 67

Seleucia | Sayı XIV | Mayıs 2024

A Comment on the Two Mold-Blown Glass Vessels from Anatolia: Christian Affiliations in Roman Imperial Glass

Anadolu Buluntusu Kalıba Üfleme İki Cam Vazo Konusunda Bir Yorum: Roma İmparatorluk Dönemi Camcılığında Hristiyanlıkla İlgili Çağrışımlar
Emel Erten – Güven Sevencan
11

Isaura Territoriumu'ndan Yeni Bir Yazıt
A New Inscription From Isaura's Territorium
Osman Doğanay - Murat Aydaş
23

2017-2019 Lebedos Yüzey Araştırmalarında Ele Geçen Siyah Firnisli Attika Seramikleri
Attic Black-Glazed Pottery from Lebedos Discovered During Archaeological Surveys from 2017 to 2019
Figen Çevirici-Coşkun
31

Ahlat Müzesi'nden Bir Grup Urartu Eseri
A Group of Urartian Artifacts from Ahlat Museum
Bilcan Gökçe - Mikail Ercek - İlhan Kılıç
65

Sinop Balatlar Kilisesi Kazılarında Ele Geçen Herakleia Pontika Amphora Buluntuları
Heracleia Pontica Amphorae from Sinop Balatlar Church Excavations
Gülseren Kan Şahin – Ebru Batmaz
85

Yeni Arkeolojik Araştırmalar Işığında Avanos ve Çevresi: Geç Hellenistik Dönemden Geç Antik Çağ'a
Avanos and its Environs in the Light of Recent Archaeological Research: From the Late Hellenistic Period to Late Antiquity
Handan Yıldızhan
119

Trade Relations of Tarsus in the Light of Amphora Finds: From Roman Imperial Period to Late Antiquity
Amphoralar Işığında Tarsus'un Ticari İlişkileri: Roma İmparatorluk Dönemi ve Geç Antik Çağlar
Erkan Alkaç
149

British Museum'da Bulunan Phryg Başlıklı ve Yaşmaklı Bir Büst
The Bust with Phrygian Cap and Yashmak in the British Museum
Meral Hakman
167

Eminler Höyük Erken Tunç Çağı III Seramik Buluntuları ve MÖ III. Binyıl Sonlarında Karaman Ovası
Eminler Höyük Early Bronze Age III Pottery and Karaman Plain at the End of the 3rd Millennium BC
Yalçın Kamış – Tuğçe Şener
187

A Stamped Rhodian Amphora from the British Museum: A New Eponym-Fabricant Couple
British Museum'dan Müburlü Bir Rhodos Amphorası: Yeni Bir Yönetici-Üretici Çifti
Erkan Alkaç – Handegül Canlı
217

Sisan Höyük'ten Hellenistik ve Roma Dönemi Seramikleri
Hellenistic and Roman Pottery from Sisan Höyük
Hatice Körsulu – Cemile Gültekin
229

Koloe (İzmir-Kiraz) Buluntusu Roma Heykeltıraşlık Eserleri Üzerine Yorumlar
Comments on the Roman Sculpture from Koloe (Kiraz - İzmir)
Ali Özkan
273

Büyük Deller Hellenistik Dönem Seramikleri Üzerine Ön Değerlendirmeler
Preliminary Analysis of the Hellenistic Pottery from Büyük Deller
Burcu Tüysüz - Işıl Demirtaş - Pınar Çaylı
297

Akşehir Nasreddin Hoca Arkeoloji ve Etnografya Müzesi'nden Bir Grup Pişmiş Toprak Unguentarium
A Group of Terracotta Unguentaria from Akşehir Nasreddin Hodja Archaeology and Ethnography Museum
Nizam Abay – Cüneyt Öz
329

PRAEFATIO

Seleucia'nın 2024 yılı, XIV. sayısını okurlarımıza sunmaktan ve bu sayıda da seçkin arkeolojik çalışmalara yer vermekten dolayı gurur ve mutluluk duymaktayız.

Seramik çalışmalarının ağırlıklı olduğu bu sayımızda özellikle de Orta Anadolu seramik buluntuları konusundaki çalışmalara yoğunluklu olarak yer verilmektedir. Cappadocia'daki Aksaray Büyük Deller kazısı ile Lycaonia bölgesindeki Karaman Sisan Höyük kazısı seramiklerine ilişkin makalelerin yanında Karaman Eminler Höyük araştırmalarında tespit edilen Erken Tunç Çağı III seramik buluntularına ilişkin çalışma bölge tarihinin çok daha erken evrelerini yansıtmakta; MÖ üçüncü binyıl sonlarında Karaman Ovası yerleşimleri konusunda aydınlatıcı bilgiler sunmaktadır. Yine Orta Anadolu arkeolojisini aydınlatan verileri içeren bir makale de Cappadocia'da Avanos ve çevresinde yapılan yüzey araştırmalarının sonuçlarını okuyucularımıza sunmaktadır. Akşehir Nasreddin Hoca Arkeoloji ve Etnografya Müzesi koleksiyonunda yer alan bir grup pişmiş toprak unguentarium'un ele alındığı çalışmada incelenen eserlerin birçoğu her ne kadar müzeye satın alma ve zoralık yolu ile ulaşmış olsalar da bunların bir kısmının Akşehir'de ele geçmiş olması, karşılaştırmalar yapma imkanını vermekte ve bölgenin MÖ birinci yüzyıl ortaları ile MS ikinci yüzyıl arasındaki tarihine ışık tutmaktadır.

Bu sayıda sadece Orta Anadolu değil, diğer bölgelerinden gelen seramikler konusundaki çalışmalara da yer verilmektedir. Tarsus buluntusu Roma İmparatorluk Dönemi ve Geç Antik Çağ amphoraları bağlamında kentin diğer bölge ve merkezlerle kurduğu geniş ilişki ağı ile ilgili sonuçlara ulaşılmakta; Batı Anadolu seramik çalışmaları ise Lebedos yüzey araştırmalarında ele geçen siyah firnisli Attika seramikleri ile temsil edilmektedir. Karadeniz bölgesi arkeolojisini yansıtan bir seramik çalışması "Sinop Balatlar Kilisesi Kazılarında Ele Geçen Herakleia Pontika Amphora Buluntuları" başlığını taşımaktadır. British Museum koleksiyonundaki mühürlü bir Rhodos amphorasından yola çıkılarak, Hellenistik Dönem'deki yönetici-üretici bağlantısı konusuna yaklaşımlar getirilen çalışmanın da okuyucularımızın ilgisini çekeceğini ümit etmekteyiz.

Seleucia'nın XIV. sayısında heykeltıraşlık çalışmalara da yer almaktadır. Bunlardan ilki, Tire Müzesi'nde bulunan İzmir-Kiraz (Koloe) buluntusu Roma heykeltıraşlık eserlerine ilişkindir. Bunların kökenlerinin Philadelphia heykel üretim merkezine dayandığı önerilmektedir. British Museum'da bulunan Phryg başlıklı ve yaşmaklı

büst ayrıntılı olarak değerlendirildikten sonra eserde bir kadının betimlenmekte olduğu ve bunun bir Parthia personifikasyonu olduğu önerisinde bulunmaktadır.

Bu sayıda cam çalışmalarına ilişkin tek makalede Anadolu buluntusu olan ve kalıba üfleme tekniğinde yapılmış iki cam vazo yorumlanmakta ve bunların Hıristiyanlıkla ilgili olan çağrışımları ele alınmaktadır.

“Isaura Territorium’undan Yeni bir Yazıt” başlıklı makalede bir Pers adı olarak değerlendirilen Sisiphernes’in yer aldığı Roma İmparatorluk Dönemi heykel kaidesi üzerindeki yazıt tanıtılmaktadır. Doğu Anadolu’nun Demir Çağı’nı yansıtan bir çalışma olarak “Ahlat Müzesi’nden Bir Grup Urartu Eseri” başlıklı makalenin araştırmacılara çeşitli malzeme grupları üzerinde yaptıkları çalışmalarda fayda sağlayacağını düşünüyoruz.

Editörler:

Prof. Dr. Emel Erten

Prof. Dr. Diane Favro

Prof. Dr. Fikret Yegül

Dr. Murat Özyıldırım (Baş Editör)

Doç. Dr. Yavuz Yeğin

PREFACE

In Seleucia's 2024 issue we are proud and happy to present many distinguished archaeological studies. This issue focuses mainly on pottery studies, particularly on the finds from Central Anatolia such as the material from Aksaray Büyük Deller excavations in Cappadocia or Karaman Sisan Höyük excavations in Lycaonia. Early Bronze Age III pottery discovered in Karaman Eminler Höyük provides data on much earlier phases of the history of the Karaman Plain providing enlightening information about the Karaman Plain in the late third millennium BC. Another illuminating article on the archeology of Central Anatolia presents to our readers the results of the surface surveys carried out in Avanos and its surroundings in Cappadocia. Although many of the terracotta unguentaria studied in another article in the collection of Akşehir Nasreddin Hoca Archeology and Ethnography Museum reached the museum through purchase and confiscation, the fact that some of them were recovered in Akşehir makes it possible to make comparisons and sheds light on the settlement history of the region between the mid-first century BC and the second century AD.

This issue includes studies on pottery not only from Central Anatolia but also from other regions. The study on the Roman Imperial and Late Antique amphorae found in Tarsus reveals the wide network of relationships established by the city with other regions and centers. Western Anatolian finds are represented by an article on the black glazed Attic pottery found in the Lebedos surface surveys and Black Sea region by another study on the Heracleia Pontica amphorae discovered in Sinop Balatlar Church Excavations. We hope that the study, which approaches the issue of the manager-producer connection in the Hellenistic Period, based on a sealed Rhodian amphora in the British Museum collection, will attract the attention of our readers.

This issue also includes articles on ancient sculptures. The first example is related to the Roman sculptural pieces found in Izmir-Kiraz (Koloë) now in the collection of Tire Museum. It is suggested that they are the works of sculpture production center in Philadelphia. After a detailed evaluation of the bust with Phrygian cap and yashmak (veil) in the British Museum, it is suggested that the work depicts a woman and is a Parthia personification.

The only article on glass is a comment on two Roman mold-blown glass vessels found in Anatolian findspots and with possible Christian connotations.

The inscription on the Roman Imperial Period statue base mentioning Sisiphernes, which is considered a Persian name, is introduced in another article. As a study reflecting the Iron Age of Eastern Anatolia, we think that the article titled “A Group of Urartian Artifacts from the Ahlat Museum” will benefit researchers in their studies on various material groups.

Editors:

Prof. Dr. Emel Erten

Prof. Dr. Diane Favro

Prof. Dr. Fikret Yegül

Dr. Murat Özyıldırım (Editor in Chief)

Assoc. Prof. Dr. Yavuz Yeğin

Olba Kazısı Serisi

Seleucia

Makale Başvuru Kuralları

Seleucia, Olba Kazısı yayını olarak yılda bir sayı yayınlanır. Yayınlanması istenen makalelerin en geç Şubat ayında gönderilmiş olması gerekmektedir. Seleucia, arkeoloji, eski çağ dilleri ve kültürleri, eski çağ tarihi, sanat tarihi konularında yazılan, daha önce yayınlanmayan yalnızca Türkçe, İngilizce çalışmaları ve kitap tanıtımlarını yayımlar.

Yazım Kuralları

Makaleler, Times New Roman yazı karakterinde, word dosyasında, başlık 12 punto baş harfleri büyük harf, metin ve kaynakça 10 punto, dipnotlar 9 punto ile yazılmalıdır. Sayfa sayısı, kaynakça dâhil en çok on sayfa olmalıdır. Müze, kazı, yüzey araştırması malzemelerinin yayın izinleri, makale ile birlikte yollanmalıdır. Kitap tanıtımları, üç sayfayı geçmemelidir. Çalışmada ara başlık varsa bold ve küçük harflerle yazılmalıdır. Türkçe ve İngilizce özetler, makale adının altında, 9 punto, iki yüz sözcüğü geçmemelidir. Özetlerin altında İngilizce ve Türkçe beşer anahtar sözcük, 9 punto olarak “anahtar sözcükler” ve “keywords” başlığının yanında verilmelidir. Doktora ve yüksek lisans tezlerinden oluşturulan makaleler, yayına kabul edilmemektedir.

- Dipnotlar, her sayfanın altında verilmelidir. Dipnotta yazar soyadı, yayın yılı ve sayfa numarası sıralaması aşağıdaki gibi olmalıdır. Demiriş 2006, 59.
- Kaynakça, çalışmanın sonunda yer almalı ve dipnottaki kısaltmayı açıklamalıdır.

Kitap için:

Demiriş 2006 Demiriş, B., Roma Yazınında Tarih Yazıcılığı, Ege Yay., İstanbul.

Makale için:

Kaçar 2009 Kaçar, T., “Arius: Bir ‘Sapkın’ın Kısa Hikayesi”, Lucerna Klasik Filoloji Yazıları, İstanbul.

- Makalede kullanılan fotoğraf, resim, harita, çizim, şekil vs. metin içinde yalnızca (Lev. 1), (Lev. 2) kısaltmaları biçiminde “Levha” olarak yazılmalı, makale sonunda “Levhalar” başlığı altında sıralı olarak yazılmalıdır. Bütün levhalar, jpeg ya da tift formatında 300 dpi olmalıdır. Alıntı yapılan levha varsa sorumluluğu yazara aittir ve mutlaka alıntı yeri belirtilmelidir.
- Levha sayısı her makalede 10 adet ile kısıtlıdır.
- Latince - Yunanca sözcüklerin yazımında özel isimlerde; varsa Türkçe ek virgülle ayrılmalı, örneğin; Augustus’un, cins isimler italik yazılmalı, varsa Türkçe ek, italik yapılmadan sözcüğe bitişik yazılmalıdır, örneğin; *caveanın*.
- Tarih belirtilirken MÖ ve MS nokta kullanılmadan, makale başlıkları ile yazar ad ve soyadlarında sadece baş harfler büyük harf olarak yazılmalıdır.

Olba Excavations Series

Seleucia

Scope

Seleucia is annually published by the Olba Excavations Series. Deadline for sending papers is February of each year. Seleucia features previously unpublished studies and book reviews on archaeology, ancient languages and cultures, ancient history and history of art written only in Turkish or English.

Publishing Principles

Articles should be submitted as word documents, with font type Times New Roman, font sizes 12 points for headings (first letters should be capitalized), 10 points for text, and 9 points for footnotes and references. The number of pages of each article should not be longer than ten pages, including the bibliography. If the study is on some material/materials from a museum or an excavation, the permission for publication should be submitted together with the article. The book reviews should not be longer than three pages. If there are sub-titles, the headings should be written bold with small letters. Abstracts written in both Turkish and English should appear below the heading of the article, should be size of 9 points and minimum count of words should be 200. Below the abstracts, a minimum of 5 keywords for both languages should be included (of size 9 points) below the headings “anahtar sözcükler” and “keywords”. The articles produced out of master’s theses or doctoral dissertations will not be accepted for publication.

- Footnotes should be given under each page. The ordering of author surname, year of publication and page number should be as follows: Demiriş 2006, 59.
- The reference list should appear at the end of the study and should explain the abbreviation given in the footnote.

Book format:

Demiriş 2006 Demiriş, B., Roma Yazınında Tarih Yazıcılığı, Ege Yay., İstanbul.

Article format:

Kaçar 2009 Kaçar, T., “Arius: Bir ‘Sapkın’ın Kısa Hikayesi”, Lucerna Klasik Filoloji Yazıları, İstanbul.

- Photographs, pictures, maps, drawings, figures etc. used in the article should be referred to in the text as (Fig. 1), (Fig. 2) as abbreviations, and an ordered list of these items should appear at the end of the article under the heading “Figures”. All figures should be in JPEG or TIFF format with 300 dpi. If there are figures cited, the responsibility lies with the author and citation should be explicitly given. The number of figures for each article is limited to 10.

Sinop Balatlar Kilisesi Kazılarında Ele Geçen Herakleia Pontika Amphora Buluntuları

Gülseren Kan Şahin* – Ebru Batmaz**

Öz

Sinop Balatlar Kilisesi'nde yürütülen kazı çalışmaları farklı evrelere sahip yapı ve çevresinin Geç Klasik Dönem'den Geç Osmanlı Dönemi'ne kadar kullanıldığını kanıtlamıştır. Bu çalışmada Roma Dönemi'nde hamam olarak kullanılan bu yapıda 2010–2021 yıllarında yürütülen kazılarda ele geçen Herakleia Pontika üretimi amphoralar değerlendirilecektir. Batı Karadeniz'in önemli liman kenti Herakleia Pontika ile Balatlar Kilisesi arasındaki ticari bağlantıların boyutu, Herakleia Pontika'nın bölgesel amphora üretim geleneği ve dağılımının açıklanmasına katkı sağlanması amaçlanmıştır. Dışa katlanmış ağız kenarlı, dar ve uzun boyunlu, oval gövdeli, halka kaideli, yivli kulplu bu amphoralar ortak profil özelliklerine göre tipolojik olarak sınıflandırılmıştır. Ayrıca yapısal özelliklerine göre de değerlendirilmiş, açık renk hamurlarının iki farklı tona sahip olduğu, katkı maddelerinin yoğunluğunun ise değişkenlik gösterdiği tespit edilmiştir. Sinope üretimi amphoralarla benzer şekilde pirosken katkılı özel bir hamur yapısına sahip olan bu amphoralar, MÖ 1.–MS 3. yüzyıllar arasına tarihlendirilmektedir. Bu çalışma kapsamında Herakleia Pontika üretimi amphoraların tipolojik ve üretim özellikleri, Karadeniz bölgesindeki dağılımının yanı sıra buluntuların Balatlar Kilisesi'ndeki mekânsal dağılımı ve kullanımına ilişkin veriler sunulacaktır.

Anahtar Sözcükler: Karadeniz, Sinop Balatlar Kilisesi Kazısı, Herakleia Pontika, Amphora, Roma Dönemi.

* Dr.Öğr. Üyesi Gülseren Kan Şahin, Sinop Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü Sinop - Türkiye. E-posta: gksahin@sinop.edu.tr

** Ebru Batmaz (MA) . E-posta: ebatmaz57@gmail.com

Bu çalışma Bakanlar Kurulu Kararı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı adına Prof.Dr. Gülgün Köroğlu tarafından yürütülen "Balatlar Kilisesi" kazısı kapsamında hazırlanmıştır. Balatlar Kilisesi kazı çalışmaları Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, T.C. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu tarafından desteklenmektedir. Ayrıca bu çalışma tarafımda yürütülen Tübitak 1002-A Hızlı Destek Modülü kapsamında "222K118" no.lu proje ile desteklenmiştir. Çalışmada yer alan Balatlar Kilisesi buluntularının çalışılmasına izin veren kazı başkanı sayın Prof. Dr. Gülgün Köroğlu'na; Sinop Müzesi Herakleia Pontika tipi amphoraların çalışılmasına izin veren Sinop Müzesi Müdürü Vekili sayın Filiz Yılmaz ve uzman sayın Denizhan Demiroğlu'na, eserlerin fotoğraflanması hususunda yardımlarını esirgemeyen sanat tarihçi sayın Ozan Hetto ve arkeolog sayın Bahar Özay Çalışkan'a, levha 1'de yer alan haritayı hazırlayan Doç.Dr. Sami Patacı'ya teşekkür ederiz. Kil ve yüzey renginin belirlenmesinde Munsell Soil Color Chart (2015) renk kataloğu kullanılmıştır.

Heracleia Pontica Amphorae from Sinop Balatlar Church Excavations

Abstract

Excavations at the Balatlar Church in the city center of Sinop proved that the building and its surroundings were used from the Late Classical Period to the Late Ottoman Period. In this study, the amphorae produced in Heracleia Pontica recovered during the excavations between 2010-2021 in this building, which was used as a public bath during the Roman Period, will be evaluated. It is aimed to contribute to the explanation of the regional amphora production tradition and distribution of Heracleia Pontica, as well as the extent of the commercial connections between Heracleia Pontica, the important port city of the western Black Sea, and the Balatlar Roman Baths. These amphorae with folded rims, narrow and long necks, oval bodies, ring bases and grooved handles are typologically classified according to their common profile features. They were also evaluated according to their structural characteristics and it was found that their light-colored fabric has two different tones and the density of the additives varies. These amphorae, which have a special pyroxene-tempered paste similar to the Sinopean amphorae, are dated between the 1st cent. BC–3rd cent. AD. This study will present the typological and production features of Heracleia Pontica amphorae, their distribution in the Black Sea region, as well as the spatial distribution and utilization of the finds at Balatlar Church.

Keywords: The Black Sea, Sinop Balatlar Church Excavation, Heracleia Pontica, Amphora, Roman Period.

Giriş

Anadolu'nun en kuzeyinde orta Karadeniz bölgesinde Boztepe denilen ada ile anakaranın birleştiği kıstak üzerinde bulunan Sinop ilinin şehir merkezi günümüzde Sinope antik kenti ve kalıntıları üzerinde konumlanmıştır (**Lev. 1**). Modern yapılaşma altında kalan antik kentin tarihini ve kültürünü simgeleyen ayakta kalabilmiş az sayıdaki kamusal yapı kalıntısından biri Balatlar Kilisesi'dir. Kentin iç limanına hakim bir noktada yer alan yapıda 2010 yılından günümüze kadar devam eden arkeolojik kazılar yürütülmektedir¹. Bu kapsamda Balatlar Kilisesi'nin güneybatı bölümünde yapıdan bağımsız olarak inşa edilmiş Klasik Dönem'e (MÖ 5. yüzyıl) ait bir villa kalıntısı kazı alanı içindeki en erken yapı kalıntısıdır². Ayrıca bu kazı çalışmaları Balatlar Kilisesi'nin Hellenistik Dönem'e ait bir yapının stylobatı üzerine Roma Dönemi'nde (MS 2.–3. yüzyıllar) inşa edilen hamam yapısı olduğunu ortaya koymaktadır. Sinope kentinin Roma Dönemi'ni yansıtan en önemli kamusal yapısı olan Balatlar Roma

1 2010 yılından günümüze kadar düzenli olarak yürütülen kazı çalışmaları için bkz.: Köroğlu 2013a; Köroğlu 2013b; Köroğlu ve diğ. 2014; Köroğlu 2016; Köroğlu–Keskin 2016; Köroğlu 2017; Köroğlu 2018; Köroğlu–Tok 2018; Köroğlu 2019; Köroğlu 2020; Hetto 2021; Köroğlu ve diğ. 2022.

2 Köroğlu 2023, 15-16, resim 5–6.

Hamamı'nın MS 4. yüzyıl sonlarından itibaren kiliseye dönüştürüldüğü anlaşılmaktadır³ (**Lev. 2**). Bu tarihten Geç Osmanlı Dönemi'ne kadar belirli aralıklarla üç farklı kilise, mezarlık ve bazilika olarak kullanılmaya devam etmiştir⁴. Şu ana kadar elde edilen verilere göre yapının ikinci evresi olan Balatlar Roma Hamamı'nın çok geniş bir alana yayıldığı; kuzey yöndeki palaestranın yanında batıdan doğuya apodyterium, frigidarium, tepidarium ve caldarium gibi kapalı ana mekânların yanyana sıralanmasıyla oluşan bir plan yapısına sahip olduğu anlaşılmaktadır⁵ (**Lev. 3**). Kazılarda hamamın mimari kalıntıları, ısıtma ve su sisteminin yanı sıra sikkeler, cam ve taş tesseralardan yapılmış mozaik parçaları, kaplama için kullanılan mermer levhalar, amphoralar, masa ve günlük kullanım kapları, cam eşyalar, bronz ve kemik aletler gibi Roma hamamının kullanımı ve kent yaşamının ayrıntılı bir resmini oluşturmaya yardımcı olacak buluntular ele geçmiştir⁶. Bu çalışmada Karadeniz bölgesinin önemli bir amphora üretim merkezi olan Herakleia Pontika ile kurulan ticari ilişkilerin boyutunun anlaşılması amacıyla 2010–2021 yılları arasındaki kazılardan ele geçen Herakleia Pontika üretimi amphoralar incelenmiştir⁷. Yapıda kullanılan amphora tiplerini tespit edip tanımlayarak tipolojik gelişiminin açıklanmasına katkı sağlamak, aynı zamanda ele geçtikleri mekanla ilişkilerini açıklamaya çalışmak amaçlanmıştır. Bu sayede Balatlar Kilisesi'ndeki Geç Hellenistik-Erken Roma Dönemi'ne ait Herakleia Pontika amphoralarının tipleri, hamur özellikleri, kullanımı ve bölgesel dağılımına dair ipuçları sunulabilecektir.

Karadeniz bölgesinde Sinope gibi aktif bir amphora üreticisi olan Herakleia Pontika kenti günümüzde Zonguldak ili Karadeniz Ereğli ilçesi sınırlarında bulunmaktadır (**Lev. 1**). Karadeniz bölgesi kolonizasyon hareketleri sonucunda yaklaşık olarak MÖ 560 yılında Bithynia bölgesinde kurulan kent, coğrafi konumundan dolayı Karadeniz ve Akdeniz kıyılarındaki yerleşmeler ile ekonomik ve kültürel ilişkiler kurarak bölgenin ticaret merkezi haline gelmiştir⁸. Herakleia Pontika Geç Klasik Dönem'le birlikte Karadeniz bölgesinin en büyük şarap ihracatçılarından biri konumuna yükselmiştir⁹. Erken Roma Dönemi'nde ticari hayatı yeniden canlanmış, MS 4. yüzyıldan sonra ise kentin önemi azalmıştır¹⁰. Herakleia Pontika amphoraları şarap dağıtımı için kullanılmış olup Antikçağ yazılı kaynakları kent ve çevresinin Karadeniz bölgesinde ön plana çıkmasını sağlayan bu şarabın özellikleri hakkında

3 Kazı çalışmalarına ilişkin güncel veriler bkz.: Hetto ve diğ. 2022, 199; Hetto 2023, 270; Köroğlu 2023, 17–18, resim 9–16.

4 Köroğlu 2013a, 313; Köroğlu ve diğ. 2014, 512–524; Köroğlu 2016, 463; Köroğlu 2017, 192; Hetto ve diğ. 2022, 199–203.

5 Köroğlu ve diğ. 2014, 513–524, çizim 2, resim 1–13; Köroğlu 2023, 16, resim 9–10.

6 Hetto ve diğ. 2022, 199–200; Güngör Alper 2023, 114, levha 2, no. 17–20; Yağız 2023, 224, levha 1, no. 9–12; Yıldırım 2023, 346–349, resim 2–12.

7 D. Kassab Tezgör tarafından değerlendirilen Balatlar Kilisesi 2010–2014 yılları amphora buluntuları için bkz.: Kassab Tezgör 2022.

8 Xenophon, VI.2.1; Strabon, XII.3.4. Ayrıca kentle ilgili güncel çalışmalar için bkz.: Öztürk 2023, 168–169.

9 Vnukov 2016, 36; Rempel–Doonan 2020, 127–128.

10 Hoepfner 1966, 12; Kıpramaz–Yıldırım 2018, 178.

bilgiler aktarmaktadır¹¹. Klasik Dönem sonundan itibaren amphora üretmeye başlayan kent, Antik Hellen dünyasında amphora mühürleme geleneğinin bir parçası olarak MÖ 4. yüzyılın ilk çeyreğinden MÖ 3. yüzyılın ortalarına kadar mühürlü amphora üretmiştir¹². Hellenistik ve Roma Dönemleri boyunca kendine özgü tipolojik özellikleri ve hamur yapısına sahip amphora üretimine devam edilmiştir. Bu dönemler boyunca özellikle kuzey ve batı Karadeniz kıyıları dışında Atina'ya kadar ulaşan amphoralar sayesinde Herakleia Pontika'nın bölge ekonomisinde önemli bir rol oynadığını söylemek mümkündür¹³.

Herakleia Pontika amphoralarının en önemli özelliği D. Kassab Tezgör tarafından sınıflandırılan Sinope üretimi D SNP grubu amphora tipine benzer hamur yapısına sahip olmasıdır¹⁴. Açık sarıdan turuncuya değişen tonlardaki bu açık renkli hamur volkanik kökenli piroksen adı verilen bir katkı maddesi içermektedir. Günümüze kadar yapılan çalışmalarla Karadeniz kıyılarına dağılan Herakleia Pontika amphoralarının hamurlarında piroksen bulunduğu ifade edilmektedir¹⁵. Kentin üretim yapıp yapmadığı ya da üretim yerinin lokasyonu netlik kazanmamakla birlikte Herakleia Pontika teritoryumunda bulunan Alaplı'da ele geçen bir amphora çöplüğünün varlığı bu alanın üretim yeri olarak kabul edilmesine neden olmuştur¹⁶. Karadeniz bölgesinde Geç Helenistik Dönem boyunca kültürel ve ekonomik bağlantıların yoğunlaşmasına paralel olarak kentte Ege amphoraları taklit edilerek yeni amphora tipleri üretilmiştir. Roma Dönemi'nde ise Herakleia Pontika'nın koloni kenti haline gelmesinden sonra amphora tipolojisinde bir değişim yaşanmıştır. Bu amphoraların tipleri ve değişimleri hakkındaki ilk çalışma I.B. Zeest tarafından Kuzey Karadeniz buluntuları üzerine gerçekleştirilmiştir¹⁷. Ayrıca D.B. Shelov, Kuzey Karadeniz kenti Tanais'te çok sayıda ele geçen Herakleia Pontika tipi amphorayı A–F arasında sınıflandırarak ilk genel tipolojiyi oluşturmuştur¹⁸. S. Naumenko, Tanais'de ele geçen amphoralarla ilgili bazı kronolojik düzenlemeler yapmıştır¹⁹. Yine Karadeniz'in kuzeyinde farklı yerleşimlerden

- 11 Güzel kokulu ve sert yapıdaki Herakleia şarabı için bkz.: Athenaeus 1.32b. Herakleia Pontika sakinlerinin Ksenophon'un askerlerine hediye ettiği yiyecek ve şarap hakkında bkz.: Ksenophon VI.2.3. Ayrıca amphoraların tipleri ve kullanımı için bkz.: Opaıt 2013, 319, 322 vd.; Kassab Tezgör 2020, 44–49.
- 12 Kassab Tezgör 2020, 44. Klasik–Hellenistik Dönem Herakleia Pontika amphoraları için bkz.: Brachinski 1965; Monachov 2003, 123–144 ve 316–329; Kac 2003; Fedoseev 2016.
- 13 de Boer 2006, 36. Bölgedeki ticari faaliyetleri işaret eden batık kalıntıları için bkz.: Davis ve diğ. 2018; Opaıt ve diğ. 2019, 78.
- 14 Kassab Tezgör 2020, 44. Ayrıca Sinope üretimi “Kassab Tezgör Type D Snp” amphora için bkz.: Kassab Tezgör 2020, 34–40.
- 15 Vnukov 2022, 242, fig. 1B.
- 16 Ayrıca Herakleia Pontika amphoraları üretimi için bkz.: Arsen'eva ve diğ. 1997, 187; Kassab Tezgör 2013, 151–153; Kassab Tezgör 2020, 46.
- 17 Zeest 1960, pls. 28–29, tip 64–66; pls. 37–38, tip 91–94.
- 18 Shelov 1978; Shelov 1986. Tipolojik sınıflandırmada güncel veriler için bkz.: Naumenko 2013, 106–108, fig. 7. Bu amphoraların ve ticaretin batı Trakya ve çevresindeki genel dağılımı için bkz.: Borislavova 2018.
- 19 Naumenko 2012, 64–65; Naumenko 2013, 106–108.

ele geçen Herakleia Pontika üretimi amphoraları bilimsel olarak değerlendiren S. Vnukov ise, bu amphoraları S I ile S V tipleri arasında beş grup altında sınıflandırmıştır²⁰. Yapılan petrografik analizlerle de Herakleia Pontika kökenli olduğu anlaşılan S I ile S V arasında değişen tiplerdeki amphoralar; Pseudo Kos amphoraları (S I), Pseudo Rhodos amphoraları (S II), sivri dipli geniş ağızlı, oval kesitli kulplu amphoralar (S III), dar boyunlu amphoralar (S IV) ve huni formulu ağızlı ender örnekler (S V) olarak tanımlanmıştır²¹. S I, S II ve S V tipleri birden fazla merkezde aynı anda üretilmiş olduğundan dolayı Pan-Roman grubu olarak sınıflandırılmıştır²². Ayrıca Anadolu'nun Karadeniz kıyılarındaki müzelerde bulunan Herakleia Pontika tipi amphoralar da D. Kassab Tezgör tarafından kapsamlı biçimde değerlendirilerek bilim dünyasına tanıtılmıştır²³.

Balatlar Kilisesi Amphora Tipleri

Yapının mekanlarında 2010–2021 yıllarında yürütülen kazılarda tipolojik olarak tanımlanabilen 31 Herakleia Pontika üretimi amphora parçası ele geçmiştir. Geç Hellenistik-Erken Roma Dönemi'ne tarihlendirilen bu amphoralar, Vnukov tarafından yapılan tipolojik sınıflandırmaya göre gruplara ayrılarak incelenmiştir. Her bir tip profil özelliklerine göre sınıflandırılarak tanımlanmış, ayrıca bu tiplere ait Sinop Müzesi örnekleri vasıtasıyla tiplerin genel özellikleri açıklanmaya çalışılmıştır. İncelenen buluntular arasında bir amphora örneği S I tipine aittir (**Lev. 6, no. 1**). Pseudo Kos olarak tanımlanan S I tipi amphoraların Sinop Müzesi'nde bulunan bir örneği dışı kalınlaştırılmış yuvarlak ağız kenarlı, uzun gövdeli, geniş ve şişkin boyunludur²⁴ (**Lev. 4, no. 1**). Küçük bir çıkıntı ile sonlanan meşe palamudu biçiminde dibe sahip bu amphoralar ortalama 80–110 cm uzunluğundadır²⁵. Kulplar doğrudan ağız kenarının altından başlayıp hafif içbükey veya düz profile sahip omuza dikey olarak bağlanır. Balatlar Kilisesi örneğinde olduğu gibi kulp keskin geçişli ikiz kulpludur²⁶ (**Lev. 6, no. 1**). Kendi içinde iki alt tipe ayrılan amphoraların S Ia varyantına oranla S Ib varyantındaki amphoralar daha uzun ve incedir. Ayrıca S Ib varyantındaki amphoraların kulpları daha keskin bir kıvrıma sahiptir. Sinope ve Kolkhis üretimlerinden farklı olarak hamurlarındaki katkı maddeleri ince taneli ve genellikle tüm yüzeye eşit dağılmıştır. MÖ 1. yüzyıl ortası–MS 2. yüzyıl üçüncü çeyreğine tarihlenen beyaz hamurlu S I tipi amphoraların, MS 5.–6. yüzyıllara ait benzer hamurlu D SNP amphoralardan önce üretildiğinden Karadeniz'de ilk

20 Vnukov 2016, 36, figs. 1–4; Vnukov 2017, 103–106, fig. 5.1.

21 Vnukov 1988, 203–204; Arsenèva ve diğ. 1997, 187; Vnukov 2003, 28–129, fig. 3; Vnukov 2016, 36, figs. 1–4; Vnukov 2017, 103–104 ve 106.

22 Kassab Tezgör 2020, 44.

23 Kassab Tezgör 2020, 44–49.

24 Sinop Müzesi örneği için bkz.: Kassab Tezgör 2020, 45, pl. 19 ve 39, no. 92. Genel tipolojik özellikler için bkz.: Vnukov 2003, 28–95; Vnukov 2004, 407–409, fig. 1; Vnukov 2017, 103–104, fig. 5.1, no. 1–2.

25 Vnukov 2003, 28; Kassab Tezgör 2020, 45.

26 Vnukov 2003, 52–53, figs. 13–14; Vnukov 2017, 103–104, fig. 5.1, no. 1–2.

üretim yerinin Herakleia Pontika olduğu kabul edilmektedir²⁷. Karadeniz bölgesinde yaygın olarak karşımıza çıkan Erken Roma Dönemi'nde S I tipi amphoraların²⁸, Berezan²⁹, Histria³⁰, Kallatis³¹ gibi merkezlerde ele geçen örnekleri mevcuttur (**Lev. 1**).

Balatlar Kilisesi kazısında Palaestra mekanından tip S III grubuna dahil edilen iki amphora parçası ele geçmiştir (**Lev. 6, no. 2–3**). Bu amphoraların en karakteristik özelliği dışa kalınlaştırılmış geniş ağız kenarlarıdır (**Lev. 6, no. 3**). Ayrıca oval gövdeli, ağız kenarı altına bağlanan dikey kulplu, şişkin ve silindirik boyunlu, dışbükey veya yuvarlak omuzlu, oval gövdeli, konik diplidir³². Tip S III amphoralarının kulpları genelde belirgin üç yivle şekillendirilmiş olup genişlikleri asimetrikdir³³. Balatlar örneğinde olduğu gibi omuzdan boyuna bağlanan masif ve oval kesitli kulplar boyuna paraleldir (**Lev. 6, no. 2**). Varyant S IIIa örneklerinin diğer varyant S IIIb'ye göre daha kısa boyunlu, daha kısa ve oval gövdeli, ağız kenarına daha yakın bağlanan kulplu olduğu görülmektedir³⁴. Kuzey Karadeniz'de bulunan benzer örneklerden yola çıkarak MÖ 1. yüzyılın son çeyreğinden MS 1. yüzyılın üçüncü çeyreğine tarihlenmek mümkündür³⁵.

Diğer formlara oranla daha uzun süre kullanılan S IV tipi amphoralar farklı tipolojik özelliklerine göre alt tiplere ayrılmıştır (S IVZ, S IVA, S IVB, S IVC, S IVJ, S IVD, S IVF ve S IVE). Kendine özgü tipolojik özelliklere sahip S IVZ ve S IVE alt tipleri dışındakilerde uzunlukla ilişkili sistematik bir gelişim izlenebilmektedir³⁶. S IV tipi amphoralar, Sinop Müzesi tarafından yürütülen kurtarma kazılarında en yoğun ele geçen Herakleia Pontika amphora tipidir. Bu grubun en erken alt tipi S IVZ dışa kalınlaştırılmış ve yuvarlatılmış ağız kenarlı olup³⁷ (**Lev. 6, no. 4–7**) Balatlar Kilisesi'nde altı örnekle temsil edilmektedir (**Lev. 6–7, no. 4–10**). Sinop Müzesi'nde bulunan tip S IVZ örneğinde dışta ağız kenarını boyundan ayıran keskin bir girinti bu alt tipin belirgin özelliğidir³⁸ (**Lev. 4, no. 2**). Küçük hacimli bu amphoralar, omuza doğru daralan uzun boyunlu, küresel karınlı ve sabit bir şekilde durmasını sağlayan geniş halka kaidelidir³⁹ (**Lev. 6–7, no. 8–9**). Balatlar örneklerinde olduğu gibi ağız kenarının altından omuza bağlanan dikey kulpların dış yüzeylerinde birbirine yakın derin yivlerle bezenmesi S IVZ tipi amphoraların en ayırt edici özelliklerindedir⁴⁰ (**Lev. 6–7, no.**

27 Kassab Tezgör 2020, 44.

28 Vnukov 2003, 28.

29 Masyuta 2021, 85–86, fig. 1, no. 1–2.

30 Băjenaru 2014, 108, fig. 4, no. 42.

31 Opaît–Ionescu 2016, 59, pl. 1, no. 3.

32 Vnukov 2003, 102.

33 Vnukov 2003, 109, fig. 43.

34 Vnukov 2003, 117; Vnukov 2017, 106, fig. 5.1, no. 7–8.

35 Vnukov 2016, 44; Vnukov 2022, 245, fig. 2, no. 4–5.

36 Kassab Tezgör 2020, 46.

37 Vnukov 2016, 38, fig. 2, no. 7–13.

38 Sinop Müzesi örnekleri için bkz.: Kassab Tezgör 2020, 48, pl. 19 ve 39, no. 93–94.

39 Vnukov 2016, 44, fig. 2, no. 7–13.

40 Vnukov 2022, 245.

5–7 ve 10). Karadeniz kıyılarındaki benzer örneklerden yola çıkarak MS 1. yüzyılın ikinci çeyreği ile yüzyılın sonlarına tarihlenmek mümkündür⁴¹.

Vnukov tarafından yapılan tipolojik sınıflandırmaya göre tip S IVZ amphoraları, MS 1. yüzyılın ikinci çeyreği ile birlikte kaide ve ağız çapının küçülmesiyle tip S IVA'ya dönüşür. Balatlar Kilisesi mekanlarından tip S IVA'ya ait üç amphora parçası ele geçmiştir (**Lev. 7, no. 11–13**). Kuzey Karadeniz'de ele geçen dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, dar ve uzun boyunlu S IVA tipi amphoraların hacmi ortalama 7–8 litredir⁴². Ağız kenarının üst kısmı yuvarlak profilli olan bu buluntular, ağzın alt bölümüne bağlanan masif ve oval kesitli kulplara sahiptir⁴³ (**Lev. 7, no. 11–13**). Silindirik boyuna paralel olan dikey kulplarda bulunan üç yivden ortadaki diğer ikisine oranla daha keskin hatlı olabilmektedir⁴⁴. Kulplarının giderek özensiz yapıldığı bu amphoraların benzer örnekleri Histria⁴⁵, Tanais⁴⁶, Kallatis⁴⁷, Apollonia Pontika⁴⁸, Pantikapaion⁴⁹ gibi Karadeniz yerleşmelerinde ele geçmiş ve MS 1. yüzyılın ikinci çeyreği ile ikinci yarısına tarihlenmiştir (**Lev. 1**).

Balatlar Kilisesi Herakleia Pontika amphora tipleri arasında en yoğun buluntu grubu 12 örnekle temsil edilen tip S IVB'tir (**Lev. 7–9, no. 14–25**). Tip S IVB öncüllerinden farklı olarak daha uzun ve dar boyuna, konik gövdeye, ayakta sabit durmasını engelleyecek daha dar halka kaideye sahiptir⁵⁰ (**Lev. 4–5, no. 3–4**). Yükseklikleri 70–80 cm arasında değişmekte olup kapasiteleri 5.3–6 litredir. Bu amphoralarda dar ağız çapı 5–7 cm ölçülerinde, ağız kenarı hafifçe dışa kalınlaştırılmış ya da yarım daire şeklindedir (**Lev. 7–8, no. 14–19**). Omuzda doğru hafifçe genişleyen uzun boyun konik gövdeye bağlanmaktadır (**Lev. 8–9, no. 22, 24–25**). Ağız kenarının altına bağlanan oval kesitli dikey kulpların üst bölümünde üç yiv mevcuttur (**Lev. 8, no. 21–23**). Farklı kalınlıklarda olabilen 3–4.2 cm çapındaki dar ve yüksek halka kaidesi uca doğru genişleyerek sonlanmaktadır⁵¹. Bu amphoralar kaide çapı ile ağız profiline göre iki alt tipe ayrılmaktadır. Sinop Müzesi örnekleri ile benzer erken alt tip IVB₁'in kaidesi daha geniş, gövdesi daha kısa, ağız kenarı hafif dışarı çekik bir profile sahiptir⁵² (**Lev. 4–5, no. 3–4**). Daha geç tip S IVB₂'nin gövdesi ise daha ince uzun, kaidesi daha dardır⁵³. Seri üretimle bağlantılı olarak profilde orantısızlıklar ve özensizlikler ya da

41 Vnukov 2017, 106; Kassab Tezgör 2020, 46–48; Vnukov 2022, 246, fig. 3.11-12.

42 Vnukov 2003, 120; Vnukov 2016, 41, fig. 3, no. 1–6.

43 Kassab Tezgör 2022, 7, fig. 8.

44 Vnukov 2003, 120, figs. 45, 47–49; Vnukov 2022, 245–246.

45 Băjenaru 2014, 108, fig. 4, no. 43–44.

46 Naumenko 2013, 107, fig. 7, A1–A2.

47 Opaîţ–Ionescu 2016, 59, pl. 1, no. 4–6.

48 Borislavova 2018, 48, fig. 3, no. 2.

49 Golofast 2010, 85–86, fig. 3 ve fig. 4, no. 2–7 ve ayrıca fig. 19, no. 11–16.

50 Vnukov 2016, 41, fig. 3, no. 7–12. Sinop Müzesi örnekleri için bkz.: Kassab Tezgör 2020, 47–48, pl. 19 ve 39, no. 95–96.

51 Kassab Tezgör 2020, 47.

52 Vnukov 2016, 41, fig. 3, no. 7–8.

53 Vnukov 2016, 41, fig. 3, no. 13–16.

kulpların birleştiği yerde şişkinlik görülmektedir (**Lev. 8, no. 18**). Şarabın taşınmasına yönelik kullanıldığı düşünülen bu amphoraların kökeni Kos amphoralarına dayanmaktadır⁵⁴. Bu tip amphoralar Kuzey Karadeniz’de ele geçen örnekleri vasıtasıyla MS 1. yüzyılın ikinci yarısından 2. yüzyıl sonuna kadar varlığını sürdürmüştür⁵⁵. Akdeniz coğrafyasında geniş bir dağılıma sahip olmakla birlikte Aegyssus⁵⁶, Troesmis⁵⁷, Tomis⁵⁸, Tanais⁵⁹, Noviodunum⁶⁰, Apollonia Pontika⁶¹ ve Pompeipolis⁶² buluntu merkezleri arasında sayılabilir (**Lev. 1**).

Herakleia Pontika S IVC tipi, kendilerinden önce gelen S IVB₂ tipi örneklerinden çok daha kısa olup amphoraların hacmi azalmıştır⁶³. Sinop Müzesi S IVC tipi amphoralar dışı kalınlaştırılmış ağız kenarlı, aşağıya doğru genişleyen nispeten alçak boyunlu, konik gövdeli, sabit durmasına olanak vermeyen yükseltilmiş dar halka kaidelidir⁶⁴ (**Lev. 5, no. 5–6**). Balatlar Kilisesi amphora buluntuları arasında S IVC tipinde altı parça ele geçmiştir (**Lev. 9, no. 26–31**). Genellikle 7,4–10 cm arasında değişen ağız kenarının üst bölümünde sığ bir yiv ile bölünen üçgen kesitli ağız kenarı dışarı doğru çıkıntılıdır⁶⁵ (**Lev. 9, no. 26–27**). Tüm amphoraların kulpları ağız kenarının birkaç santimetre altına bağlanmış; bu kulpların üst bölümünde iki veya üç özensiz yiv görülmektedir (**Lev. 9, no. 30**). Yüksekliği 56-63 cm arasında değişen söz konusu bu amphoraların iki alt tipi mevcuttur. Tip S IVC₂’nin boyutu daha küçüktür. Sinop Müzesi Tip S IVC₂’nin gövdesi daha yuvarlatılmış şekilde gövdeye bağlanan dışbükey eğimli omuza sahiptir⁶⁶ (**Lev. 5, no. 5**). Tip S IVC₁’in ilk örnekleri genellikle daha büyüktür (**Lev. 5, no. 6**) ve 7-7,5 litre hacmindeki kapların ağız çapları yaklaşık 8–10 cm’dir⁶⁷. Uzun ve silindirik boyunlu, aşağıya doğru hafifçe genişleyen omuzlara sahip amphoralar konik gövdeyle birleşme noktasında keskin geçişlidir⁶⁸ (**Lev. 9, no. 31**). Vnukov tarafından yapılan tipolojiye göre Tip S IVC amphoraları, MS 2. yüzyılın ikinci çeyreğinde ortaya çıkar⁶⁹, yüzyılın ikinci yarısında yaygın olup yüzyılın sonuna doğru boyut

54 Opaït 1980, 304.

55 Zeest 1960, 118; Vnukov 2006, 167; Vnukov 2016, 41; Vnukov 2022, 246–248, fig. 4, no. 11–13, 15; fig. 5, no. 1–5.

56 Opaït ve diğ. 1980, 268, fig. 7, no. 1.

57 Opaït 1980, 301–302, pl. 7, no. 3.

58 Iconomu 1968, 254, fig. 29.

59 Naumenko 2013, 107, fig. 7.

60 Opaït–Paraschiv 2013, 319, fig. 5 (MS 3. yüzyılda kapasiteleri azalmıştır).

61 Borislavova 2018, 48, fig. 3, no. 11.

62 Opaït 2018, 702, fig. 12.

63 Vnukov 2016, 41.

64 Kassab Tezgör 2020, 49, pl. 19 ve 39, no. 98 ve 101.

65 Vnukov 2016, 41, fig. 4, no. 8–18.

66 Vnukov 2016, fig. 4, no. 8–10.

67 Naumenko 2012, 68.

68 Vnukov 2016, 41, fig. 4, no. 3–7.

69 Kassab Tezgör 2020, 48; Vnukov 2022, 248. Tanais’de MS 1. yüzyıl sonu–2. yüzyıl başında görülen bu tip amphoralar için bkz.: Naumenko 2013, 107, fig. 7.

ve kapasitede kademeli bir azalma eğilimindedir⁷⁰. Bu tip amphoralar Apollonia Pontika⁷¹, Bärboşi⁷², Nahirne⁷³, Khersonesos⁷⁴, Particapaeum⁷⁵, Tanais⁷⁶, Prusias ad Hypium⁷⁷, Kallatis⁷⁸, Dimum⁷⁹, Gordippia⁸⁰, Noviodunum⁸¹ gibi yerleşmelerde ele geçmiştir (**Lev. 1**).

Hamur Özellikleri

Herakleia Pontika amphoralarının hamur yapısında bol miktarda kalsit, yuvarlak/yarı yuvarlak piroksen ve kumtaşı gibi mineralojik bileşimler gözle görülür büyüklüktedir. Hamur içeriğindeki deniz kumuna benzer ince ve yuvarlak yapıya sahip katkı maddelerinin boyutları genel olarak Sinope üretimi amphoralardan farklı olarak daha düzgün ve büyüktür⁸². Muhtemelen volkanik bir bölgeden elde edilen kil, sert yapıdadır. Pürüzlü bir yüzeye sahip hamur genel olarak iyi pişirilmiştir. Geç Hellenistik-Roma Dönemleri boyunca hamur renklerinde çok az değişiklik görülür. Hamur çoğunlukla pembe (7.5YR 7/4, 7/3; 5YR 7/4), çok soluk kahverengi (10YR 7/4, 7/3, 8/3, 8/2), kırmızımsı sarı (5YR 7/6, 6/6), açık kahverengi (7.5YR 6/4) renktedir. Bazı örneklerde görülen hamur yüzeyindeki renk farklılıklarına dayanarak amphoraların pişirme ısısında değişiklikler olduğunu söylemek mümkündür. İncelenen örneklerin yüzeyleri mat olup genelde pembe (7.5YR 8/3, 7/4; 5YR 7/4) ve çok soluk kahverengi (10YR 8/3, 8/2; 2.5Y 8/3) renktedir. Sinope amphoralarına benzer piroksen katkılı hamur yapısına sahip olan Herakleia Pontika amphoralarında piroksen katkısının yoğunluğu ve boyutunda farklılıklar görülmektedir⁸³.

Sonuç ve Değerlendirme

Son yıllarda yapılan kazı çalışmaları ile Balatlar Kilisesi'nin güneybatı köşesinin zemin seviyesinde Hellenistik Dönem'e ait birbirine kurşun kenetlerle bağlanan blok taşlardan oluşan bir stylobat keşfedilmiştir. Anıtsal bir yapıya ait olduğu düşünülen stylobat sayesinde yapının inşasının en azından MÖ 4. yüzyıla kadar uzandığı net biçimde anlaşılmıştır. Hellenistik

70 Vnukov 2006, 165–166; Vnukov 2016, 43, pl. 4.

71 Borislavova 2018, 52–53, fig. 5, no. 12.

72 Sanie 1981, 136, pl. 32.3.

73 Dzygovskiy–Masyuta 2020, 289, fig. 1, no. 1–3.

74 Klenina 2014, 34; Klenina 2018, 355; Klenina 2021, 509, fig. 3, no. 1–2.

75 Smokotina 2008, 111, pl. 7, no. 2–4; Golofast 2010, 95, fig. 20, no. 1–10.

76 Arsen'eva–Naumenko 1992, 154–155, pl. 34, no. 4; Arsen'eva–Naumenko 2008, 129, pl. 6, no. 1–2; Naumenko 2012, 64 ve 68, fig. 2, 1–2; 3, 1–1a, 2–2a.

77 Okan–Bilir 2020, 340–341, fig. 7.

78 Opaıt–Ionescu 2016, 59, pl. 2, no. 7–8.

79 Dobrev 2017, 253–255.

80 Alekseeva 1997, pl. 93, no. 1; pl. 154, no. 2; pl. 169, no. 21–22.

81 Simion 1984, 84, pl. 12, no. 3–4; Opaıt–Paraschiv 2013, 319, fig. 6.

82 Kassab Tezgör 2022, 6.

83 Herakleia Pontika tip amphoraların hamur dokusu için bkz.: Okan–Bilir 2020, 342, fig. 9; Vnukov 2022, 242, fig. 1.

Dönem’de Sinope kentinde görülen yoğun nüfus ve yapılaşma faaliyetleri kapsamında Balatlar Kilisesi’nin bulunduğu alanda bu stylobat üzerine anıtsal bir yapı inşa edilmiş olmalıdır. Erken Roma Dönemi’nde ise Sinope, Güney Karadeniz’in koloni kenti olarak varlığını sürdürmüştür. Bu dönemde yeniden yapılaşma faaliyetleri kapsamında Hellenistik yapı üzerine inşa edilen Balatlar Roma Hamamı MS 3. yüzyıl sonuna kadar kullanılmış, Erken Bizans Dönemi’nde ise kiliseye çevrilmiştir. Bu çalışma kapsamında 2010–2021 yıllarında yürütülen kazılarda ele geçen Herakleia Pontika amphoraları değerlendirilmiştir. Bu buluntular, kazı çalışması yürütülen yapıya ait palaestra, frigidarium, tepidarium, caldarium, praefurnium ve paleastranın batısında Ortaçağ’a ait bir mezarlık ve gömü şapeli olarak kullanılan mekanın açığa çıkarılması esnasında karışık moloz tabakalarından ele geçmiştir. Hamam sonrasında kilise olarak kullanılan mekanların düzleştirilmiş zemin tabakası, zemin seviyesinin üstündeki yaklaşık 10-20 cm’lik moloz tabaka ya da frigidarium mekanının altındaki doğu batı yönde uzanan atık su kanalı en yoğun buluntu tabakalarıdır. Balatlar Roma Hamamı mekan içi karışık tabakalarındaki en erken buluntular Geç Arkaik-Klasik Dönem’e (MÖ 5.-4. yüzyıl) tarihlenen amorf nitelikteki az sayıdaki siyah figürlü ve kırmızı figürlü seramik buluntulardır. Yapının kronolojisi ile ilişkili olarak frigidarium bölümünden ele geçen en erken sikke VI. Mithridates Eupator’un başlangıç dönemine (MÖ 120-63) ait bronz sikke buluntusudur. Ayrıca hamamın kullanım dönemi ile ilişkili olarak amphora buluntuları ile birlikte ısıtma ve duvar sistemi mimari yapı elemanları, Geç Klasik-Hellenistik Dönem siyah veya yalın astarlı yerel seramikler, Roma Dönemi’ne ait bronz sikkeler, Roma-Geç Roma Dönemi kırmızı astarlı seramikler, mutfak ve depolama kaplarına ait parçalar, pişmiş toprak kandil parçaları, ağırlıklar, cam ve metal küçük buluntular ele geçmiştir. Yapının farklı mekanlarından ele geçen bu buluntular Balatlar Roma Hamamı’nda ele geçen buluntuların bireysel tüketim için kullanıldığını işaret etmektedir. Oldukça aşınmış biçimde ele geçen amphoraların birbirine ait parçalar olması ihtimali bulunmakla birlikte buluntu tabakaları Balatlar Roma Hamamı kronolojisi ile uyumludur. Bununla birlikte devam eden kazı çalışmaları yapı ve çevresinin Roma Dönemi kullanım evrelerinin daha net şekilde anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

Balatlar Kilisesi’nde 2010–2021 yıllarında yürütülen kazılardan Klasik Dönem-Erken Bizans Dönemine tarihlenen tipolojik olarak tanımlanabilecek nitelikte toplam 303 amphora parçası değerlendirilmiştir. Değerlendirilen bu buluntuların %42’si Sinope üretimi amphoralardan oluşmaktadır. Diğer buluntular ise LRA 1-4, Dressel 6, Rhodos, Kos, Kapitan II, Thasos, Knidos, Khios, Dressel 24, Günsenin-Ganos, Herakleia Pontika, Kolkhis, Khersonesos gibi Akdeniz, Ege, Marmara ve Karadeniz bölgesinden gelen ithal tiplere ait amphora parçaları ile temsil edilmektedir. Kazı alanında ele geçen ithal tipler arasında en yoğun buluntu grubu Herakleia Pontika üretimi amphoralardır. Bu buluntular, buluntu tabakaları ve Karadeniz kıyılarında ele geçen benzer örnekler vasıtasıyla MÖ 1. yüzyıl–MS 3. yüzyıllara tarihlenmektedir. S. Vnukov tarafından yapılan tipolojik sınıflandırmaya göre gruplara ayrılan tiplerin tanımlanmasında Sinop Müzesi eserlerinden faydalanılmıştır. Balatlar Kilisesi’ndeki en yoğun buluntu grubunun MS 1. yüzyılın ikinci yarısı–2. yüzyıla tarihlendirilen Vnukov Tip S IVB örneklerinden oluştuğu görülmektedir. Bölge ekonomisinde

önemli bir rol oynayan Herakleia Pontika amphoraları siyasi değişimler yaşanmasına rağmen, geleneklerin ve ticari bağların devam etmesinden dolayı Geç Hellenistik Dönem'den MS 4. yüzyıla kadar Karadeniz ve Akdeniz'de birçok merkeze ihraç edilmiş özellikle MS 2. yüzyılda coğrafi dağılım alanı genişlemiştir. Özellikle kuzey ve batı Karadeniz'deki kıyı kentleri ile Karadeniz'e dökülen nehir kıyıları boyunca konumlanan kentsel, kırsal ve kale yerleşimlerinde Herakleia Pontika amphoralarının varlığı tespit edilmiştir. Doğu Karadeniz'de ise çok az sayıda örnek ele geçmiştir. Balatlar Kilisesi buluntuları da bu dağılım ağındaki bir boşluğun doldurulmasına ve yapıdaki Roma Dönemi yaşantısının açıklanmasına katkı sağlamıştır. Ayrıca bu buluntular, Hellenistik Dönem'e oranla ticaret hacmi daralan Sinope kentinde Geç Hellenistik-Erken Roma Dönemleri boyunca yürütülen ticari bağlantıların yoğunluğuna işaret etmektedir.

No. 1: Kulp parçası (Lev. 6, no. 1)

B. No: SBK.21.71; **B. Yeri:** VIII no.lu mekan.

Ölçüler: Yük.: 5,8 cm; gen.: 7,3 cm; k. kal.: 2,3 cm.

Tip: Herakleia Pontika S I.

Hamur ve yüzey: Sert, iyi pişmiş ve gözeneksiz, pembe (7.5YR 7/4) renkte hamur kalsit, piroksen ve taşçık katkılıdır. Yüzey pembe (7.5YR 8/3) renktedir.

Tanım: Gövdeye dikey ekli kulp, araları keskin geçişli profile sahip ikiz kesitlidir.

Referans: Vnukov 2003, 28–95; Vnukov 2004, 407–409, fig. 1; Bäjenu 2014, 108, fig. 4, no. 42; Vnukov 2017, 103–104, fig. 5.1, no. 1–2; Kassab Tezgör 2020, 44–45, fig. 19 ve 29, no. 92.

Tarih: MÖ 1. yüzyılın ortası–MS 2. yüzyılın üçüncü çeyreği.

No. 2: Ağız parçası (Lev. 6, no. 2)

B. No: SBK.13.255; **B. Yeri:** X no.lu mekan.

Ölçüler: A. Çapı: 10,0 cm; yük.: 7,0 cm.

Tip: Herakleia Pontika S IIIa.

Hamur ve yüzey: Sert, iyi pişmiş ve gözeneksiz, açık kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) renkte hamur taşçık, kum ve kalsit katkılıdır. Yüzey pembe (7.5YR 7/4) renktedir.

Tanım: Dışa kalınlaştırılmış ucu yuvarlatılmış geniş ağız kenarlı, üç yivle şekillendirilmiş oval kesitli dikey kulpludur.

Referans: Vnukov 2003, figs. 38.1; ve 42, no. 6.

Tarih: MÖ 1. yüzyılın son çeyreği–MS 1. yüzyılın üçüncü çeyreği.

No. 3: Ağız parçası (Lev. 6, no. 3)

B. No: SBK.13.910; **B. Yeri:** X no.lu mekan.

Ölçüler: A. Çapı: 9,2 cm; yük.: 6,5 cm.

Tip: Herakleia Pontika S IIIb.

Hamur ve yüzey: Sert, iyi pişmiş ve gözeneksiz,

pembe (7.5YR 7/4) renkte hamur kalsit, kum ve taşçık katkılıdır. Yüzey çok soluk kahverengi (10YR 8/3) renktedir.

Tanım: Dışa kalınlaştırılmış geniş ağız kenarlı, şişkin ve silindirik boyunludur.

Referans: Vnukov 2003, fig. 38.2; ve 42, no. 1.

Tarih: MÖ 1. yüzyılın son çeyreği–MS 1. yüzyılın üçüncü çeyreği.

No. 4: Ağız parçası (Lev. 6, no. 4)

Ölçüler: A. Çapı: 7,4 cm; yük.: 8,1 cm; k. kal.: 2,5 cm.

Tip: Herakleia Pontika S IVZ.

Hamur ve yüzey: Sert, iyi pişmiş ve gözeneksiz, soluk kahverengi (2.5Y 8/3) renkte hamur piroksen, taşçık ve kum katkılıdır. Yüzey soluk kahverengi (2.5Y 8/3) renktedir.

Tanım: Dışa kalınlaştırılmış ve üstte yuvarlatılmış ağız kenarlı, üç yivle bölünmüş oval kesitli dikey kulplu, dar boyunludur.

Referans: Vnukov 2016, fig. 1, no. 5; ve fig. 2, no. 12; Kassab Tezgör 2020, pl. 19 ve 39, no. 93; Kassab Tezgör 2022, 6–7, fig. 7.

Tarih: MS 1. yüzyılın ikinci çeyreği–2. yüzyıl başı.

No. 5: Ağız parçası (Lev. 6, no. 5)

B. No: SBK.17.06; **B. Yeri:** XV no.lu mekan.

Ölçüler: A. Çapı: 7,6 cm; yük.: 6,7 cm; k. kal.: 3,1 cm.

Tip: Herakleia Pontika S IVZ.

Hamur ve yüzey: Sert, iyi pişmiş ve çok seyrek gözenekli, çok soluk kahverengi (10YR 7/4) renkte hamur kalsit, mika ve taşçık katkılıdır. Yüzey çok soluk kahverengi (10YR 8/3) renktedir.

Tanım: Dışa kalınlaştırılmış ve üstte yuvarlatılmış ağız kenarlı, üç yivle bölünmüş oval kesitli dikey kulplu, dar boyunludur.

Referans: Vnukov 2016, fig. 1, no. 5; ve fig. 2, no. 12; Kassab Tezgör 2020, pl. 19 ve 39, no. 93.

Tarih: MS 1. yüzyılın ikinci çeyreği-2. yüzyıl başı.

No. 6: Ağız parçası (**Lev. 6, no. 6**)

Ölçüler: A. Çapı: 6,0 cm; yük.: 6,8 cm; k. kal.: 2,8 cm

Tip: Herakleia Pontika S IVZ.

Hamur ve yüzey: Sert, iyi pişmiş ve çok seyrek gözenekli; pembe (7.5YR 7/4) renkte hamur kalsit, mika ve taşçık katkılıdır. Yüzey pembe (7.5YR 7/4) renktedir.

Tanım: Dışa kalınlaştırılmış ve üstte yuvarlatılmış ağız kenarlı, üç yivle bölünmüş oval kesitli dikey kulplu, dar boyunludur.

Referans: Vnukov 2016, fig. 2, no. 12; Kassab Tezgör 2020, pl. 19 ve 39, no. 93.

Tarih: MS 1. yüzyılın ikinci çeyreği-2. yüzyıl başı.

No. 7: Ağız parçası (**Lev. 6, no. 7**)

B. No: SBK.12.515; **B. Yeri:** XVI no.lu mekan.

Ölçüler: A. Çapı: 5,4 cm; yük.: 11,1 cm; k. kal.: 2,8 cm.

Tip: Herakleia Pontika S IVZ.

Hamur ve yüzey: Sert, iyi pişmiş ve gözeneksiz, açık gri (2.5Y 7/2) renkte hamur kalsit, taşçık ve kum katkılıdır.

Tanım: Dışa kalınlaştırılmış ve üstte yuvarlatılmış ağız kenarlı, üç yivle bölünmüş oval kesitli dikey kulplu, dar boyunludur.

Referans: Vnukov 2016, fig. 1, no. 5; ve fig. 2, no. 10; Kassab Tezgör 2020, pl. 19 ve 39, no. 93.

Tarih: MS 1. yüzyılın ikinci çeyreği-2. yüzyıl başı.

No. 8: Kaide parçası (**Lev. 6, no. 8**)

B. No: SBK.17.308.4; **B. Yeri:** XXIII no.lu mekan

Ölçüler: K. Çapı: 8,3 cm; yük.: 5,0 cm.

Tip: Herakleia Pontika S IVZ.

Hamur ve yüzey: Orta sert, iyi pişmiş ve gözeneksiz, çok soluk kahverengi (10YR 7/3) renkte hamur kalsit ve kum katkılıdır. Yüzey pembemsi beyaz (2.5YR 8/2) renktedir.

Tanım: Dışa doğru genişleyen geniş halka kaidelidir. **Referans:** Vnukov 2016, fig. 1, no. 5; ve fig. 2, no. 10.

Tarih: MS 1. yüzyılın ikinci çeyreği-2. yüzyıl başı.

No. 9: Kaide parçası (**Lev. 7, no. 9**)

B. No: SBK.17.308.2; **B. Yeri:** XXIII no.lu mekan

Ölçüler: K. Çapı: 8,6 cm; yük.: 10,3 cm.

Tip: Herakleia Pontika S IVZ.

Hamur ve yüzey: Orta sert, iyi pişmiş ve gözeneksiz, çok soluk kahverengi (10YR 8/3) renkte hamur kalsit ve kum katkılıdır. Yüzey çok soluk kahverengi (10YR 8/2) renktedir.

Tanım: Dışa doğru genişleyen geniş halka kaidelidir. **Referans:** Vnukov 2016, fig. 2, no. 11.

Tarih: MS 1. yüzyılın ikinci çeyreği-2. yüzyıl başı.

No. 10: Kulplu parçası (**Lev. 7, no. 10**)

B. No: SBK.13.1425; **B. Yeri:** X no.lu mekan.

Ölçüler: Yük.: 16,8 cm; k. kal.: 2,8 cm.

Tip: Herakleia Pontika S IVZ.

Hamur ve yüzey: Sert, çok seyrek gözenekli ve iyi pişmiş çok soluk kahverengi (10YR 8/3) renkte hamur piroksen, kalsit, taşçık ve kum katkılıdır. Yüzey çok soluk kahverengi (10YR 8/3) renktedir.

Tanım: Üç yivle bölünmüş oval kesitli dikey kulpludur.

Referans: Vnukov 2016, fig. 2, no. 12; Kassab Tezgör 2020, pl. 19 ve 39, no. 93.

Tarih: MS 1. yüzyılın ikinci çeyreği-2. yüzyıl başı.

No. 11: Ağız parçası (Lev. 7, no. 11)

B. No: SBK.13.1102; **B. Yeri:** XVI no.lu mekan.

Ölçüler: A. Çapı: 7,1 cm; yük.: 8,6 cm; k. kal.: 2,6 cm

Tip: Herakleia Pontika S IVA₂.

Hamur ve yüzey: Sert, iyi pişmiş ve gözeneksiz pembe (7.5YR 7/4) renkte hamur piroksen, kum, taşçık ve kalsit katkılıdır. Yüzey çok soluk kahverengi (10YR 8/3) renktedir.

Tanım: Dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, dar ve uzun boyunlu, oval kesitli dikey kulpludur.

Referans: Vnukov 2003, 120–127, fig. 48, no. 6; fig. 45, no. 9; Golofast 2010, 85–86, fig. 4, no. 2–7; Vnukov 2016, fig. 1, no. 7; fig. 3, no. 1; Borislavova 2018, 48, fig. 3, no. 2; Kassab Tezgör 2022, 7, fig. 8.

Tarih: MS 1. yüzyılın ikinci yarısı.

No. 12: Ağız parçası (Lev. 7, no. 12)

Ölçüler: A. Çapı: 6,8 cm; yük.: 9,2 cm; k. kal.: 2,7 cm.

Tip: Herakleia Pontika S IVA.

Hamur ve yüzey: Kötü pişmiş, gözeneksiz ve sert, pembe (7.5YR 7/4) renkte hamur kalsit ve piroksen katkılıdır. Yüzey çok soluk kahverengi (10YR 8/2) renktedir.

Tanım: Dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, dar ve uzun boyunlu, oval kesitli dikey kulpludur.

Referans: Vnukov 2003, 120–127, fig. 48, no. 1; fig. 49, no. 2; Golofast 2010, 85–86, fig. 4, no. 2–7; Vnukov 2016, fig. 1, no. 7; fig. 3, no. 1.

Tarih: MS 1. yüzyılın ikinci yarısı.

No. 13: Ağız parçası (Lev. 7, no. 13)

Ölçüler: A. Çapı: 5,6 cm; yük.: 7,1 cm; k. kal.: 2,2 cm

Tip: Herakleia Pontika S IVA.

Hamur ve yüzey: Sert, iyi pişmiş ve gözeneksiz, açık kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4) renkte hamur taşçık, kalsit ve piroksen katkılıdır. Yüzey çok soluk kahverengi (10YR 8/2) renktedir.

Tanım: Dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, dar ve uzun boyunlu, oval kesitli dikey kulpludur.

Referans: Vnukov 2003, 120–127, fig. 48, no. 1; fig. 49, no. 2; Golofast 2010, 85–86, fig. 4, no. 2–7; Vnukov 2016, fig. 1, no. 7; fig. 3, no. 1.

Tarih: MS 1. yüzyılın ikinci yarısı.

No. 14: Ağız parçası (Lev. 7, no. 14)

B. No: SBK.17.163; **B. Yeri:** XVI no.lu mekan.

Ölçüler: A. Çapı: 7,8 cm; yük.: 4,1 cm

Tip: Herakleia Pontika S IVB₁.

Hamur ve yüzey: Kötü pişmiş, sert ve seyrek gözenekli, açık kırmızımsı kahverengi (2.5YR 7/4) renkte hamur kalsit ve kuartz katkılıdır.

Tanım: Dışta yarım daire şeklinde ağız kenarlı, dar ve silindirik boyunludur.

Referans: Vnukov 2016, 41, fig. 3, no. 10; Kassab Tezgör 2020, pl. 19 ve 39, no. 95.

Tarih: MS 1. yüzyılın ikinci yarısı-2. yüzyıl.

No. 15: Ağız parçası (Lev. 7, no. 15)

B. No: SBK.21.144; **B. Yeri:** X no.lu mekan.

Ölçüler: A. Çapı: 5,2 cm; yük.: 6,7 cm.

Tip: Herakleia Pontika S IVB₁.

Hamur ve yüzey: Sert, iyi pişmiş ve gözeneksiz, çok soluk kahverengi (10YR 7/4) renkte hamur kalsit ve kum katkılıdır. Yüzey pembe (7.5YR 7/4) renktedir.

Tanım: Dışta yarım daire şeklinde ağız kenarlı, dar, uzun ve silindirik boyunludur.

Referans: Vnukov 2016, 41, fig. 3, no. 10; Kassab Tezgör 2020, pl. 19 ve 39, no. 95.

Tarih: MS 1. yüzyılın ikinci yarısı-2. yüzyıl.

No. 16: Ağız parçası (**Lev. 7, no. 16**)

B. No: SBK.14.178; **B. Yeri:** XVI no.lu mekan.

Ölçüler: A. Çapı: 5,1 cm; yük.: 5,9 cm.

Tip: Herakleia Pontika S IVB.

Hamur ve yüzey: Sert, iyi pişmiş ve çok seyrek gözenekli, çok soluk kahverengi (10YR 8/2) renkte hamur kalsit ve piroksen katkılıdır.

Tanım: Dışta kalınlaştırılmış, üstte yuvarlatılmış ağız kenarlı, dar ve silindirik boyunludur.

Referans: Vnukov 2016, 41, fig. 3, no. 10.

Tarih: MS 1. yüzyılın ikinci yarısı-2. yüzyıl.

No. 17: Ağız parçası (**Lev. 7, no. 17**)

Ölçüler: A. Çapı: 5,0 cm; yük.: 3,8 cm.

Tip: Herakleia Pontika S IVB₁.

Hamur ve yüzey: Sert, iyi pişmiş ve gözeneksiz, açık kahverengi (7.5YR 6/4) renkte hamur kalsit ve kum katkılıdır. Yüzey pembemsi beyaz (7.5YR 8/2) renktedir.

Tanım: Dışta yarım daire şeklinde ağız kenarlı, dar ve silindirik boyunludur.

Referans: Vnukov 2016, 41, fig. 3, no. 10; Kassab Tezgör 2020, pl. 19 ve 39, no. 95.

Tarih: MS 1. yüzyılın ikinci yarısı-2. yüzyıl.

No. 18: Ağız parçası (**Lev. 8, no. 18**)

B. No: SBK.17.271; **B. Yeri:** XXIII no.lu mekan.

Ölçüler: A. Çapı: 6,0 cm; yük.: 11,6 cm.

Tip: Herakleia Pontika S IVB.

Hamur ve yüzey: Sert, iyi pişmiş ve gözeneksiz, çok soluk kahverengi (10YR 7/3) renkte hamur kum, kalsit ve piroksen katkılıdır. Yüzey çok soluk kahverengi (10YR 7/4) renktedir.

Tanım: Dışta kalınlaştırılmış, üstte yuvarlatılmış ağız kenarlı, dar, uzun ve silindirik boyunludur.

Referans: Vnukov 2016, 41, fig. 3, no. 10; Borislavova 2018, 48, fig. 3, no. 8.

Tarih: MS 1. yüzyılın ikinci yarısı-2. yüzyıl.

No. 19: Ağız parçası (**Lev. 8, no. 19**)

B. No: SBK.13.1248; **B. Yeri:** XVI no.lu mekan.

Ölçüler: A. Çapı: 4,8 cm; yük.: 5,0 cm.

Tip: Herakleia Pontika S IVB.

Hamur ve yüzey: Sert, gözeneksiz ve iyi pişmiş, pembe (7.5YR 7/4) renkte hamur kum, piroksen, kalsit ve kireç katkılıdır. Yüzey çok soluk kahverengi (10YR 8/2) renktedir.

Tanım: Dışta yarım daire şeklinde kalınlaştırılmış ağız kenarlı, dar ve silindirik boyunludur.

Referans: Vnukov 2016, 41, fig. 3, no. 12; Vnukov 2017, 106, fig. 5.1, no. 13.

Tarih: MS 1. yüzyılın ikinci yarısı-2. yüzyıl.

No. 20: Kaide parçası (**Lev. 8, no. 20**)

B. No: SBK.14.216; **B. Yeri:** X no.lu mekan

Ölçüler: K. Çapı: 5,3 cm; yük.: 9,7 cm

Tip: Herakleia Pontika S IVB₁.

Hamur ve yüzey: İyi pişmiş, sert ve gözeneksiz çok soluk kahverengi (10YR 8/3) renkte hamur kalsit, kum ve piroksen katkılıdır.

Tanım: Dar ve uca doğru genişleyerek sonlanan yüksek halka kaidelidir.

Referans: Vnukov 2016, 41, fig. 3, no. 8; Vnukov 2017, 106, fig. 5.1, no. 13; Borislavova 2018, 48, fig. 3, no. 5; Kassab Tezgör 2020, pl. 19 ve 36, no. 96.

Tarih: MS 1. yüzyılın ikinci yarısı-2. yüzyıl

No. 21: Kulp parçası (Lev. 8, no. 21)

B. No: SBK.13.1337; **B. Yeri:** XVI no.lu mekan.

Ölçüler: Yük.: 7,7 cm; gen.: 8,2 cm; k. kal.: 2,9 cm

Tip: Herakleia Pontika S IVB₁.

Hamur ve yüzey: Çok seyrek gözenekli ve iyi pişmiş, çok soluk kahverengi (10YR 7/3) renkte hamur kum, kalsit ve piroksen katkılıdır. Yüzey çok soluk kahverengi (10YR 8/3) renktedir.

Tanım: Üst bölümünde üç yiv bulunan yuvarlak kesitli dikey kulpludur.

Referans: Vnukov 2004, 41, fig. 7, no. 7; Vnukov 2016, 41, fig. 3, no. 12; Vnukov 2017, 106, fig. 5.1, no. 13; Borislavova 2018, 48, fig. 3, no. 3; Kassab Tezgör 2020, pl. 19 ve 39, no. 95.

Tarih: MS 1. yüzyılın ikinci yarısı-2. yüzyıl.

No. 22: Gövde parçası (Lev. 8, no. 22)

B. No: SBK.12.413; **B. Yeri:** X no.lu mekan.

Ölçüler: Yük.: 15,6 cm; k. kal.: 2,9 cm.

Tip: Herakleia Pontika S IVB.

Hamur ve yüzey: Çok seyrek gözenekli ve iyi pişmiş pembe (7.5YR 7/4) renkte hamur kum, kalsit ve piroksen katkılıdır. Yüzey pembe (7.5YR 7/4) renktedir.

Tanım: Üst bölümünde üç yiv bulunan oval kesitli dikey kulplu, uzun ve silindirik boyunludur.

Referans: Vnukov 2004, 41, fig. 7, no. 7; Vnukov 2016, 41, fig. 3, no. 12; Vnukov 2017, 106, fig. 5.1, no. 13.

Tarih: MS 1. yüzyılın ikinci yarısı-2. yüzyıl.

No. 23: Kulp parçası (Lev. 8, no. 23)

B. No: SBK.16.271; **B. Yeri:** XVI no.lu mekan.

Ölçüler: Yük.: 23,0 cm gen.: 4,8 cm; k. kal.: 2,8 cm

Tip: Herakleia Pontika S IVB₁.

Hamur ve yüzey: Sert, çok seyrek gözenekli ve iyi pişmiş pembe (7.5YR 7/4) renkte hamur, piroksen, kalsit, taşçık ve kum katkılıdır. Yüzey çok soluk kahverengi (10YR 8/3) renktedir.

Tanım: Üst bölümünde üç yiv bulunan oval kesitli dikey kulpludur.

Referans: Vnukov 2004, 41, fig. 7, no. 7; Vnukov 2016, 41, fig. 3, no. 12; Vnukov 2017, 106, fig. 5.1, no. 13; Kassab Tezgör 2020, pl. 19 ve 39, no. 95.

Tarih: MS 1. yüzyılın ikinci yarısı-2. yüzyıl.

No. 24: Gövde parçası (Lev. 9, no. 24)

B. No: SBK.13.1337; **B. Yeri:** XVI no.lu mekan.

Ölçüler: Yük.: 13,5 cm.

Tip: Herakleia Pontika S IVB₁.

Hamur ve yüzey: Sert, iyi pişmiş ve gözeneksiz, çok soluk kahverengi (10YR 7/4) renkte hamur kum, kalsit ve piroksen katkılıdır. Yüzey çok soluk kahverengi (10YR 7/3) renktedir.

Tanım: Uzun ve silindirik boyun yatay yivlidir.

Referans: Vnukov 2016, 41, fig. 3, no. 8; Kassab Tezgör 2020, pl. 19 ve 39, no. 96.

Tarih: MS 1. yüzyılın ikinci yarısı-2. yüzyıl.

No. 25: Gövde parçası (Lev. 9, no. 25)

B. No: SBK.14.671.

Ölçüler: B. Çapı: 7,0 cm; yük.: 14,6 cm.

Tip: Herakleia Pontika S IVB₁.

Hamur ve yüzey: Sert, iyi pişmiş ve gözeneksiz kırmızımsı sarı (5YR 7/6) renkte hamur kum, kalsit ve piroksen katkılıdır. Yüzey pembe (7.5YR 7/4) renktedir.

Tanım: Gövdeye hafifçe genişleyerek bağlanan omuzlu, uzun ve silindirik boyunludur.

Referans: Vnukov 2004, 41, fig. 7, no. 7;

Vnukov 2016, 41, fig. 3, no. 12; Vnukov 2017, 106, fig. 5.1, no. 13; Kassab Tezgör 2020, pl. 19 ve 39, no. 95.

Tarih: MS 1. yüzyılın ikinci yarısı-2. yüzyıl.

No. 26: Ağız parçası (**Lev. 9, no. 26**)

B. No: SBK.13.1248; **B. Yeri:** XVI no.lu mekan.

Ölçüler: A. Çapı: 5,0 cm; yük.: 4,7 cm.

Tip: Herakleia Pontika S IVC₂.

Hamur ve yüzey: Sert, gözeneksiz ve iyi pişmiş, pembe (7.5YR 7/4) renkte hamur kalsit, kum ve piroksen katkılıdır. Yüzey pembe (7.5YR 8/3) renktedir.

Tanım: Dışta yarım daire şeklinde kalınlaştırılmış ağız kenarlı, dar ve silindirik boyunludur.

Referans: Opaîţ 1980, 301-302, pl. 7, no. 3; Vnukov 2016, 43, fig. 4, no. 11; Kassab Tezgör 2020, 49, pl. 19 ve 39, no. 99.

Tarih: MS 2. yüzyılın ikinci çeyreği-3. yüzyıl başı.

No. 27: Ağız parçası (**Lev. 9, no. 27**)

B. No: SBK.11.596. **B. Yeri:** IX no.lu mekan.

Tip: Herakleia Pontika S IVC₂.

Ölçüler: A. Çapı: 5,2 cm; yük.: 9,0 cm; k. kal.: 2,8 cm.

Hamur ve yüzey: Orta sert, gözeneksiz ve iyi pişmiş, pembe (7.5YR 7/4) renkte hamur kalsit, kum ve piroksen katkılıdır. Yüzey pembe (7.5YR 7/4) renktedir.

Tanım: Dışta yarım daire şeklinde kalınlaştırılmış ağız kenarlı, dar ve silindirik boyunlu, oval kesitli dikey kulpludur.

Referans: Alekseeva 1997, pl. 93, no. 1; Golofast 2010, 95, fig. 20, no. 6; Vnukov 2016, 43, fig. 4, no. 9; Opaîţ-Ionescu 2016, 59, pl. 2, no. 7-8; Kassab Tezgör 2020, 49, pl. 19 ve 39,

no. 99; Kassab Tezgör 2022, 7, fig. 9a-b.

Tarih: MS 2. yüzyılın ikinci çeyreği-3. yüzyıl başı.

No. 28: Kaide parçası (**Lev. 9, no. 28**)

B. No: SBK.12.951.

Ölçüler: K. Çapı: 3,5 cm; yük.: 3,5 cm; gen.: 5,1 cm.

Tip: Herakleia Pontika S IVC₁.

Hamur ve yüzey: İyi pişmiş, orta sert ve gözeneksiz, pembe (7.5YR 7/4) renkte hamur kum ve kalsit katkılıdır. Yüzey pembe (7.5YR 7/3) renktedir.

Tanım: Yükseltilmiş dar halka kaidelidir. İç yüzeyde çark izleri belirgindir.

Referans: Alekseeva 1997, pl. 154, no. 4; Vnukov 2016, 43, fig. 4, no. 9; Borislavova 2018, 52-53, fig. 5/8; Kassab Tezgör 2020, 49, pl. 19 ve 39, no. 101.

Tarih: MS 2. yüzyılın ikinci çeyreği-3. yüzyıl başı.

No. 29: Kaide parçası (**Lev. 9, no. 29**)

B. No: SBK.11.274. **B. Yeri:** IX no.lu mekan.

Ölçüler: K. Çapı: 3,4 cm; yük.: 6,3 cm; gen.: 7,8 cm.

Tip: Herakleia Pontika S IVC₁.

Hamur ve yüzey: Sert, iyi pişmiş ve gözeneksiz, pembe (7.5YR 7/4) renkte hamur taşçık ve piroksen katkılıdır. Yüzey pembe (7.5YR 7/4) renktedir.

Tanım: Yükseltilmiş dar halka kaidelidir. İç yüzeyde çark izleri belirgindir.

Referans: Alekseeva 1997, pl. 154, no. 4; Vnukov 2016, 43, fig. 4, no. 9; Borislavova 2018, 52-53, fig. 5/8; Kassab Tezgör 2020, 49, pl. 19 ve 39, no. 101.

Tarih: MS 2. yüzyılın ikinci çeyreği-3. yüzyıl başı.

No. 30: Kulp parçası (**Lev. 9, no. 30**)

B. No: SBK.16.263; **B. Yeri:** XVI no.lu mekan.

Ölçüler: Yük.: 5,9 cm; gen.: 7,8 cm; k. kal.: 3,0 cm

Tip: Herakleia Pontika S IVC.

Hamur ve yüzey: Orta sert, iyi pişmiş ve gözeneksiz, kırmızımsı sarı (5YR 6/6) renkte hamur piroksen, kalsit ve mika katkılıdır. Yüzey pembe (5YR 7/4) renktedir.

Tanım: Üst bölümü üç yivli kulp, oval kesitlidir.

Referans: Vnukov 2016, 43, fig. 4, no. 4; Borislavova 2018, 52–53, fig. 5/3.

Tarih: MS 2. yüzyılın ikinci çeyreği-3. yüzyıl başı.

No. 31: Gövde parçası (**Lev. 9, no. 31**)

B. No: SBK.13.23; **B. Yeri:** IV no.lu mekan.

Ölçüler: Yük.: 8,4 cm; gen.: 13,2 cm; k. kal.: 2,2 cm

Tip: Herakleia Pontika S IVC₂.

Hamur ve yüzey: Orta sert, gözeneksiz ve iyi pişmiş, açık kahverengi (7.5YR 6/4) renkte hamur kalsit, kum ve piroksen katkılıdır. Yüzey pembe (7.5YR 7/3) renktedir.

Tanım: Gövdeye bağlandığı yerde hafif genişleyen dar boyunlu, oval kesitli dikey kulpludur.

Referans: Vnukov 2016, 43, fig. 4, no. 8.

Tarih: MS 2. yüzyılın ikinci çeyreği-3. yüzyıl başı.

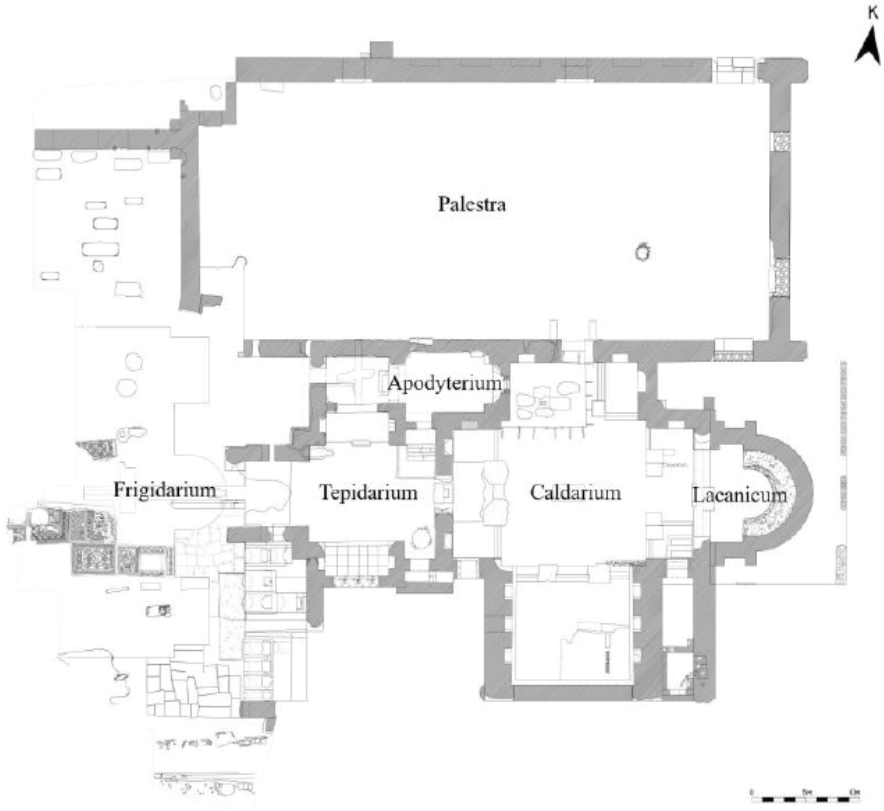
LEVHALAR



Levha 1: Karadeniz Bölgesi'nde Herakleia Pontika Tipi Amphora Ele Geçen Buluntu Merkezleri ve Sinope



Levha 2: Balatlar Kilisesi Kazısı Hava Fotoğrafı (Balatlar Kilisesi Kazı Arşivi-2022)



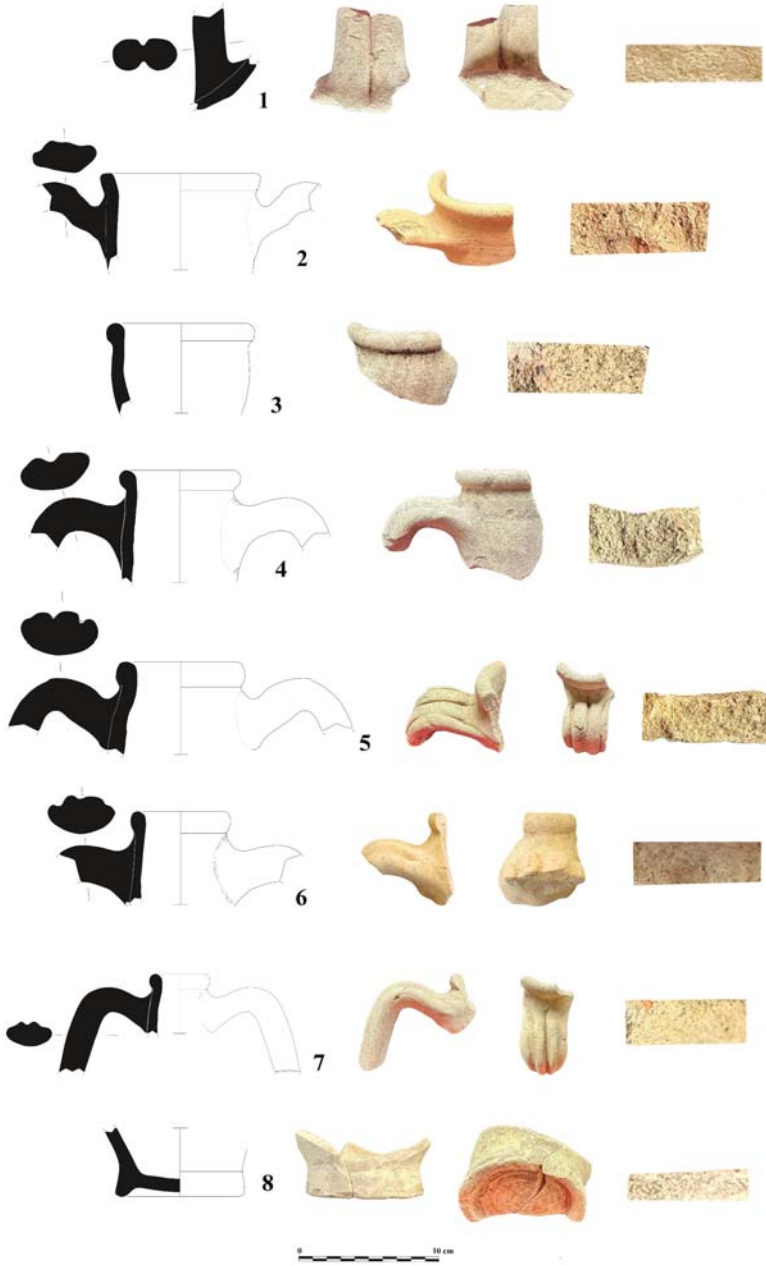
Levha 3: Balatlar Roma Hamamının Planı (Balatlar Kilisesi Kazı Arşivi-2023)



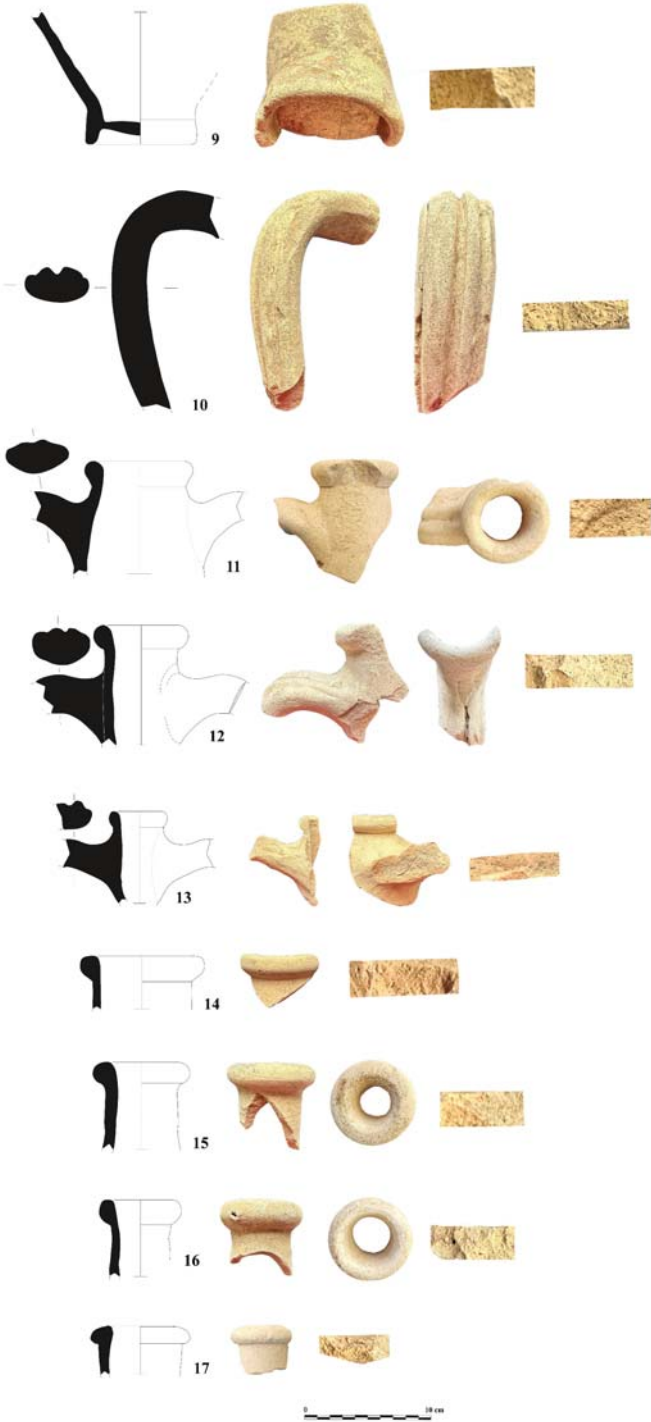
Levha 4: Sinop Müzesi Herakleia Pontika Amphoraları: 1. Tip S Ib (Kassab Tezgör 2020, 45, no. 92); 2. Tip S IVZ (Env. No. 8.81.70); 3. Alt tip S IVB₁ (Env. No. 3.46.73)



Levha 5: Sinop Müzesi Herakleia Pontika Amphoraları: 4. Alt tip S IVB₂ (Env. No. 3.47.73); 5. Alt tip S IVC₂ (Env. No. 8.4.83); 6. Alt tip S IVC₁ (Env. No. 10.3.81)



Levha 6: Balatlar Kilisesi Herakleia Pontika Amphora Buluntuları: 1. Tip S I; 2-3. Tip S IIIb; 4-8. Tip S IVZ



Levha 7: Balatlar Kilisesi Herakleia Pontika Amphora Buluntuları: 9–10. Tip S IVZ; 11–13. Tip S IVA; 14–17. Tip S IVB



Levha 8: Balatlar Kilisesi Herakleia Pontika Amphora Buluntuları: 18-23. Tip S IVB



Levha 9: Balatlar Kilisesi Herakleia Pontika Amphora Buluntuları: 24–25. Tip S IVB; 26–31. Tip S IVC

Kaynakça

Athenaeus, *Deipnosophistae*. Vol. 1: Libri I-V, Vol. 2: Libri VI-X, G. Kaibel (eds.). Leipzig 1887.
Ksenophon, *Anabasis*. C.L. Brownson (eds. ve çev.). Books I-VII. Loeb Classical Library. Londra 1922.

Strabon, *The Geography of Strabo*, H.L. Jones (eds.), Cambridge, Mass.: Harvard University Press; Londra: William Heinemann Ltd. 1924.

Alekseeva 1997

Alekseeva, E.M., *Античный город Горгиппия/The Ancient city of Gorgippia*. Moskova: Institute of Archeology RAS, Editorial URSS.

Arsen'eva-Naumenko 1992

Arsen'eva, T.M. – Naumenko, S.A., *Усадьбы Танаиса/Estates of Tanais*. Moskova: RAN, Institut Archeologii.

Arsen'eva-Naumenko 2008

Arsen'eva, T.M. – Naumenko, S.A., “Исследования на городище Танаис в 2006 году”, *Историко-археологические исследования в Азове и на Нижнем Дону в 2006 г./Historical and archeological investigations in Azov and the Lower Don in 2004*, Вып. 23/23th edition, *Азовский историко-археологический и палеонтологический музей-заповедник/Rostov Regional Ministry of Culture Azov History, Archaeology and Palaeontology Museum-Reserve*. Azov: Publishing house of the Azov Museum-Reserve, 118–130.

Arsen'eva ve diğ. 1997

Arsen'eva, T.M. – Kassab-Tezgör, D. – Naumenko, S., “Un depotoir d’atelier d’amphores a Pate Claire. Commerce entre Heraclee du Pont et Tanais a l’epoque Romaine”, *Anatolia Antiqua* 5, 187–189.

Băjenaru 2014

Băjenaru, C., “Early Roman pottery groups from the central sector of the Late Roman city at Histria”, *Materiale și cercetări Arheologice* 10, 105–131.

Borislavova 2018

Borislavova, N., “Heracleian Amphorae in Roman Thrace”, *Archaeologia Bulgarica* 22, no. 2, 47–60.

Brachinski 1965

Brachinski, I.B., “Керамические клейма Гераклеи Понтийской/Ceramic Stamps of Heraclea Pontica”, *Numizmatika i epigrafika/Нумизматика и эпиграфика* 5, 10–27.

Davis ve diğ. 2018

Davis, D. – Brennan, M.L. – Opař, A. – Beatrice, J.S., “The Ereğli E Shipwreck, Turkey: an early Hellenistic merchant ship in the Black Sea”, *The International Journal of Nautical Archaeology* 47, 57–80.

De Boer 2006

De Boer, J.G., “Sinopean amphorae on the western Pontic coast”, S. Conrad – R. Einicke – A.E. Furtwängler – H. Löhr – A. Slawisch (eds.), *Pontos Euxeinus. Beiträge zur Archäologie*

und Geschichte des antiken Schwarzmeer-und Balkanraumes, Schriften des Zentrums für Archäologie und Kulturgeschichte des Schwarzmeerraumes 10. Langenweissbach: Beier+Beran, 35-44.

Dobreva 2017

Dobreva, D., *Tra Oriente e Occidente: dinamiche commerciali in Moesia Inferior e Thracia in epoca romana: i dati delle anfore*, Antenor quaderni 42. Roma: Edizioni Quasar.

Dzygovskiy–Masyuta 2020

Dzygovskiy, O.M. – Masyuta, D.O., “Transport Amphorae from the Sarmatian Burial Grounds of Budjak (the last third of 2nd-3rd cent. AD)/Амфорн А Тара 3 Сарматс Ъких Похо Вальних Пам’яток Буджака (Остання Третина II – III ст.н.е.)”, *Археологія і давня історія України/Archaeology and Early History of Ukraine* 36, no 3, 288–299.

Fedoseev 2016

Fedoseev, N.F., *Keramičeskie klejma Gerakleja Pontijskaja: iz sobranija Kerčenskogo Istoriko-Kul’turnogo Zapovednika/Ceramic stamps Heraclea Pontica from the collection of the Kerch History and Culture Reserve*, Kollekcija keramičeskich klejma 2. Kerch.

Golofast 2010

Golofast, L.A., “Amphorae from the Roman Cinder Heap Uncovered at the Foot of Mithridates Mount in Kerch/Amfornaja tara iz raskopok zol’nika rimskogo vremena u podnožija gory Mitridat v Kerči”, *Материалы по археологии, истории и этнографии Таврии/Materials in Archaeology, History and Ethnography of Tauria* 16, 82–139.

Güngör Alper 2023

Güngör Alper, E. “Balatlar Kazısı 2010 – 2014 Sezonları Geç Roma Dönemi ve Öncesine Ait Seramik Buluntular Hakkında Bir Değerlendirme”, G. Köroğlu – F. İnanan – O. Hetto (eds.), *Sinop – Balatlar Kazısı ve Buluntular-I*. İstanbul: Kitabevi Yayınları, 111-122.

Hetto 2021

Hetto, O., *Sinop Balatlar Kilisesi Kazısı Erken Bizans Dönemi Mozaiklerinin İkonografisi*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri.

Hetto 2023

Hetto, O., “Erken Bizans Dönemi’nde Aristokrat Bir Kadına Adanmış Pelagia Mozaigi ve İkonografisi”, A. Aykurt – H. Tekin – Ş. Aydıngün – T. Zimmermann – H. Aydıngün – S. Gedik-Zimmermann (eds.), *Halime Hüryılmaz’a armağan: Ege’nin ruhunu yaşamak/Studies in honour of Halime Hüryılmaz: living the Aegean spirit*. Ankara: Bilgin Kültür Sanat Şti. Ltd., 131–142.

Hetto ve diğ. 2022

Hetto, O. – Köroğlu, G. – Çorağan, N., “Sinop Balatlar Kilisesi’nden Refrigerium Konulu Mozaik Pano ve Bizans İkonografisindeki Yeri”, *Art-Sanat* 17, 193–217.

Hoepfner 1966

Hoepfner, W., *Herakleia Pontike-Ereğli. Eine baugeschichtliche Untersuchung (Forschungen an der Nordküste Kleinasiens. Ergänzungsbände zu den Tituli Asiae Minoris, Bd. II, Teil I)*. Viyana: Verlag H. Böhlau Nachf.

Iconomu 1968

Iconomu, C., “Cercetări arheologice la Mangalia și Neptun”, *Pontica* 1, 235–268.

Кас 2003

Кас, V. I., “A new chronology for the ceramic stamps of Herakleia Pontike”, P. G. Bilde – J. M. Højte – V. F. Stolba (eds.), *The Cauldron of Ariantas: studies presented to A. N. Ščeglov on the occasion of his 70th birthday*, Black Sea studies 1. Aarhus: Aarhus University Press, 261–278.

Kassab Tezgör 2013

Kassab Tezgör, D., “Les ateliers implantés sur la rive sud de la mer Noire: un état de la question”, L. Buzoianu – P. Dupont – V. Lungu (eds.), *PATABS III, Production and Trade of Amphorae in the Black Sea/Production et commerce amphoriques en Mer Noire, actes de la Table Ronde internationale de Constanța, 6–10 octobre 2009*, *Pontica* 46, Supplementum 2. Constanța: Muzeul de Istorie și Arheologie, 149–163.

Kassab Tezgör 2020

Kassab Tezgör, D., *Corpus des amphores romaines produites dans les centres de mer Noire: Collections des Musées de la Côte turque de la Mer Noire (Ereğli, Amasra, Sinop, Samsun, Giresun, Ordu, Trabzon et Amasya)*, Roman Archaeology 74. Oxford: Archaeopress.

Kassab Tezgör 2022

Kassab Tezgör, D., “Amphorae at Balat and Consumption Practices During the Roman and Byzantine Period”, *Anatolia Antiqua* 30, 1–18.

Kıpramaz–Yıldırım 2018

Kıpramaz, A. – Yıldırım, Ş. “Herakleia Pontika (Kdz. Ereğli) Geç Roma-Erken Bizans Dönemi Sütun Başlıkları”, *Çeşm-i Cibani: Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi E-Dergisi* 5/1, 177–193.

Klenina 2014

Klenina, E.J. “Supply of the Roman legionaries in the II–III century AD at Novae (Moesia Inferior) and Chersonesos in Taurica/Снабжение Римских Легионеров Во II–III Вв. Н. Э. На Примере Новы (Moesia Inferior) И Херсонеса В Таврике”, *Античная древность и средние века/Antichnaya drevnost' i srednie veka* 42, 27–37.

Klenina 2018

Klenina, E.J. *Chersonesus taurica in the principality: some aspects of economic history according to archaeological data*. Poznan: Instytut Historii UAM.

Klenina 2021

Klenina, E., “Amphorae of the Black Sea region as a historical source on trade relations in the 2nd–3rd centuries AD: the origin and chronology of some types”, K. Narloch – T. Płóciennik – J. Żelazowski – J. Reclaw (eds.), *Nunc decet caput impedire myrto, Studies dedicated to Professor Piotr Dyzek on the occasion of his 65th birthday*. Varşova: Center for Research on the Antiquity of Southeastern Europe, University of Warsaw, 505–537.

Köroğlu 2013a

Köroğlu, Gülgün, “Sinop Balatlar Kilise 2011 Yılı Kazı Çalışmaları”, H. Dönmez (ed.), *T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, 34. Kazı Sonuçları*

Toplantısı, 3. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012, Çorum, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayın No:159-3. Çorum: Pegasus Görsel İletişim Hizmetleri, 313-324.

Köroğlu 2013b

Köroğlu, G., “Sinop Balatlar Kilisesi 2010 ve 2011 Yılı Kazı Çalışmaları/The Church Of Balatlar and Excavations in 2010-2011”, N. Türker – G. Köroğlu – Ö. Deniz (eds.), *I. Uluslararası Karadeniz Kültür Kongresi/Ist International Conference on the Black Sea Regional Culture, 06-09 Ekim 2011, Sinop*, Bildiri Kitabı/Proceedings Book. Karabük: Karabük Üniversitesi Yayınevi, 397-415.

Köroğlu 2016

Köroğlu, G., “2014 Yılı Sinop Balatlar Kilisesi Kazıları”, A. Özme (ed.), *T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, 37. Kazı Sonuçları Toplantısı, 2. Cilt, 11-15 Mayıs 2015, Erzurum*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayın No: 3474-2, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayın No: 171-2, Ankara: İsmail Aygül Ofset Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti., 463-476.

Köroğlu 2017

Köroğlu, G., “Sinop Balatlar Kazısı 2015 Yılı Kazı Çalışmaları”, A. Özme (ed.), *T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, 38. Kazı Sonuçları Toplantısı, 1. Cilt, 23-27 Mayıs 2016, Edirne*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayın No: 3490-1, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayın No: 175-1. Ankara: İsmail Aygül Ofset Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti., 191-204.

Köroğlu 2018

Köroğlu, G., “Balatlar Yapı Topluluğu İçindeki Bizans ve Osmanlı Dönemi Kiliseleri/ Byzantine and Ottoman Period Churches in Balatlar Building Complex”, M. Şahin (ed.), *Uluslararası Mysia Olympos'u Araştırma Çalıştayı/International Workshop of Olympos of Mysia (Uludağ) Studies, 8-11 Mayıs 2014, Orhaneli, Bursa*, Bursa ve İlçeleri Arkeolojik Kültür Envanteri-IV, Olympos Araştırmaları-II. Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi Basımevi, 132-147.

Köroğlu 2019

Köroğlu, G., “Sinop Balatlar Kilise 2016 ve 2017 Yılı Kazı Çalışmaları”, A. Özme (ed.), *T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, 40. Kazı Sonuçları Toplantısı, 2. Cilt, 07-11 Mayıs 2018, Çanakkale*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayın No: 3627-2, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayın No: 183-2, 179-200.

Köroğlu 2020

Köroğlu, G., “Balatlar Kilise Kazısı 2018 Yılı Çalışmaları”, A. Özme (ed.), *T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, 41. Kazı Sonuçları Toplantısı, 2. Cilt, 17-21 Haziran 2019, Diyarbakır*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayın No: 3654/2, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayın No: 187/2, 227-240.

Köroğlu 2023

Köroğlu, G., “Giriş”, G. Köroğlu – F. İnanan – O. Hetto (eds.), *Sinop – Balatlar Kazısı ve Buluntular-I*. İstanbul: Kitabevi Yayınları, 15-38.

Köroğlu–Keskin 2016

Köroğlu, G. – Keskin, E., “Balatlar Yapı Topluluğu’nda Ele Geçen Doğu Roma İmparatorluğu Dönemi Taş Eserlerinin Değerlendirilmesi”, P. Ayter – Ş. Demirci (eds.), *IV. ODTÜ Arkeometri Çalıştayı, Türkiye arkeolojisinde taş: arkeolojik ve arkeometrik çalışmalar: Prof. Dr. Hayriye Yeter Göksu onuruna, 7-9 Mayıs 2015, Ankara, Bildiriler Kitabı*. Ankara: Bilgin Kültür Sanat, 137–142.

Köroğlu–Tok 2018

Köroğlu, G. – Tok, E., “Sinop Balatlar Kazısında Ortaya Çıkarılmaya Başlanan Erken Bizans Dönemi Döşeme Mozaikleriyle İlgili İlk Veriler/First Data on the Floor Mosaics of an Early Byzantine Church being Excavated Recently in Sinop Balatlar”, *Journal of Mosaic Research* 11, 121–135.

Köroğlu ve diğ. 2014

Köroğlu, G. – İnanan, F. – Güngör Alper, E., “Sinop Balatlar Kilisesi Kazısı 2012 ve 2013 Yılı Çalışmaları”, H. Dönmez (ed.), *T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, 36. Kazı Sonuçları Toplantısı, 1. Cilt, 02-06 Haziran 2014, Gaziantep*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayın No: 3446-1, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayın No: 167-1. Ankara: İsmail Aygül Ofset Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti., 511–534.

Köroğlu ve diğ. 2022

Köroğlu, G. – Yıldırım, Y.S. – Kan Şahin, G. – Hetto, O., “Dünü ve Bugünüyle Balatlar Kilisesi Kazıları”, E. Karaçar – D. Fıncı (eds.), *Sinop Kültür ve Turizm Sempozyumu, 21-24 Ekim 2021, Sinop, Bildiriler Kitabı, Cilt 1/Sinop Culture and Tourism Symposium Proceedings Book, Cilt 1*. Ankara: Sinop Üniversitesi Yayınları, Sistem Ofset Bas. Yay. San. ve Tic. Ltd. Şti., 75–86.

Masyuta 2021

Masyuta, D., “Amphorae of Roman Time from Excavations at Settlement on Berezan Island (In Collection of Odesa Archaeological Museum of NAS of Ukraine)”, *Eminak* 3 (35), 84–103.

Monachov 2003

Monachov, S., *Греческие амфоры в Причерноморье: типология амфор ведущих центров-экспортеров товаров в керамической таре/Greek Amphoras in the Black Sea Region, Typology of Amphoras of Leading Centers Exporting Goods in Ceramic Containers*. Moskova: Изд-во «Киммериды», изд-во Саратовск. ун-та.

Naumenko 2012

Naumenko, S.A., “Состав Амфор В Закрытых Комплексах Танаиса Конца I – Середины III Вв. Н. Э./Spectrum of amphorae in Tanais closed complexes of end of the 1st–middle of the 3rd century AD”, *Journal of Tanais/Вестник Танаиса* 3, 63–88.

Naumenko 2013

Naumenko, S.A., “Trade Relations Between Tanais and the Pontic Region”, G.R. Tsatskheladze – S. Atasoy – A. Avram – Ş. Dönmez – J. Hargrave (eds.), *The Bosphorus*:

Gateway between the Ancient West and East (1st Millennium BC–5th Century AD), Proceedings of the Fourth International Congress on Black Sea Antiquities, Istanbul, 14th–18th September 2009, BAR International Series 2517. Oxford: Archaeopress.

Okan–Bilir 2020

Okan, E. – Bilir, A., “A Group of Heraclea Pontica Amphorae from the Late Antique Bone Workshop in Prusias ad Hypium Theatre”, *Peuce* 18, 333–355.

Opaîţ 1980

Opaîţ, A. “Consideraţii preliminare asupra amforelor romane şi romano-bizantine din Dobrogea”, *Peuce* 8, 291–327.

Opaîţ 2013

Opaîţ, A. “On the Wine, Olive Oil and Fish Supply of the Countryside in Roman Dobroudja (1st-3rd centuries AD)”, L. Buzoianu – P. Dupont – V. Lungu (eds.), *Production and Trade of Amphorae in Black Sea, PATABS III, Table Ronde internationale (Constanta, 6–10 October 2009)*, Pontica XLVI, Supplementum II. Constanta: National History and Archaeology Museum, 317–333.

Opaîţ 2018

Opaîţ, A. “Local and imported wine at Pompeiopolis, Paphlagonia”, *Rei cretariae Romanae Fautorum Acta* 45, 701–713.

Opaîţ–Ionescu 2016

Opaîţ, A. – Ionescu, M., “Contributions to the Economic Life of the city of Callatis in light of new Ceramic Finds (2nd-6th Centuries AD)”, *Arheologia Moldovei* 39, 57–112.

Opaîţ–Paraschiv 2013

Opaîţ, A. – Paraschiv, D., “On the Wine, Olive Oil and Fish Supply of the Countryside in Roman Dobroudja (1st-3rd Centuries AD)”, L. Buzoianu – P. Dupont – V. Lungu (eds.), *Patabs III, Production and Trade of Amphorae in the Black Sea (Pontica Supplementum 2)*. Constanţa: Muzeul de Istorie Naţională şi Arheologie, 317–333.

Opaîţ ve diğ. 1980

Opaîţ, A. – Sion, A. – Vasiliu, I., “Aegyssus’79”, *Materiale şi Cercetări Arheologice* 14, 265–275.

Opaîţ ve diğ. 2019

Opaîţ, A. – Davis, D. – Brennan, M.L. – Kofahl, M. “The Sinop F Shipwreck in the Black Sea: An International Cargo from Late Antiquity”, H. Kaba – G. Kan Şahin – B.M. Akarsu – O. Bozoğlan (eds.), *International Symposium on Sinope and Black Sea Archaeology “Ancient Sinope and the Black Sea”, Proceedings Book/Uluslararası Sinope ve Karadeniz Arkeolojisi Sempozyumu “Antik Sinope ve Karadeniz”, Bildiriler Kitabı*. Sinop: Şimal Ajans, Sinop Üniversitesi Yayınları, 77– 89.

Öztürk 2023

Öztürk, B., “Some Aspects of the Socio-Cultural Life of Roman Heraclea Pontica in the Light of the Epigraphic, Numismatic and Literary Evidence”, G.R. Tsetsckladze – Ş. Yıldırım (eds.), *Tios/Tieion on the Southern Black Sea in the Broader Context of Pontic Archaeology*. Oxford: Archaeopress, 168–194.

Rempel – Doonan 2020

Rempel, J. – Doonan, O. “Rural hinterlands of the Black Sea during the fourth century BCE: expansion, intensification and new connections”, *Anatolian Studies* 70, 127–151.

Sanie 1981

Sanie, S., *Civilizația romană la est de Carpați și romanitatea pe teritoriul Moldovei (secolele II î. e. n. – III e. n.)*. Iași: Editura Junimea.

Simion 1984

Simion, G., “Descoperiri noi în necropola de la Noviodunum-Raport preliminar”, *Peuce* 9, 75–96, 481–502.

Shelov 1978

Shelov, D.B., “Uzkogorlye svetloglinjanye amfory pervykh vekov našej ery. Klassifikacija i chronologija”, *Kratkie Soobščeniya* 156, 16–21.

Shelov 1986

Shelov, D.B., “Les amphores d’argile claire des premiers siècles de notre ère en Mer Noire”, J.Y. Empereur – Y. Garlan (eds.), *Recherches sur les Amphores Grecques, Actes du colloque international organisé par le centre national de la recherche scientifique, l’Université de Rennes II et l’Ecole française d’Athènes (Athènes, 10–12 Septembre 1984)*, Bulletin de Correspondance Hellénique, Supplement 13. Paris: Ecole française d’Athènes, 395–400.

Smokotina 2008

Smokotina, A.V., “Ceramic Complex Dating to the Second Half of the 6th Century from the Excavations in Bosporus/Керамический комплекс второй половины VI в. из раскопок г. Боспора”, *Материалы по археологии, истории и этнографии Таврии, Вып XIV/Materials in Archaeology, History and Ethnography of Tauria* 14, 103–144.

Vnukov 1988

Vnukov, S.Y. “Light clay amphorae with wide necks from the north-western Crimea/Легкие глиняные амфоры с широким горлышком из Северо-Западного Крыма”, *Советская археология/Sovetskaya arkheologiya* 3, 198–206.

Vnukov 2003

Vnukov, S.Y., *Причерноморская амфоры I в. до н.э.-II в. н.э. (Морфология)/Black Sea amphorae of the 1st c. B.C.-2nd c. A.D.(Morphology)*. Moskova: Institut archeologii RAN.

Vnukov 2004

Vnukov, S.Y., “Pan-Roman Amphora Types Produced in the Black Sea Region”, J. Eiring – J. Lund (eds.), *Transport Amphorae and Trade in the Eastern Mediterranean, Acts of the International Colloquium at the Danish Institute at Athens, September 26–29, 2002*, Monograph of the Danish Institute at Athens 5. Atina: Danish Institute at Athens; Århus, Aarhus University Press, 407–415.

Vnukov 2006

Vnukov, S.Y., *Причерноморские амфоры I в. до н.э.-II в. н.э. Ч.2: Петрография, хронология, проблемы торговли/Black Sea Amphorae of the 1st century BC – 2nd century AD, Part 2, Petrology, Chronology, Aspects of Trade*. St. Petersburg: Издательство Алетея.

Vnukov 2016

Vnukov, S.Y., “Еще раз о типологии, эволюции и хронологии светлоглиняных (позднегераклейских) узкогорлых амфор/On the typology, evolution and chronology of light-clay (late Heracleian) narrow-necked amphorae”, *Российская Археология/Russian Archaeology* 2, no. 2, 36–47.

Vnukov 2017

Vnukov, S.Y., “Overseas Trade in the Black Sea Region and the Formation of the Pontic Market from the First Century BCE to the Third Century CE”, V. Kozlovskaya (ed.), *The northern Black Sea in antiquity: networks, connectivity, and cultural interactions*. Cambridge: Cambridge University Press, 100–138, 298–302.

Vnukov 2022

Vnukov, S.Y., “Late Heracleian narrow-necked amphorae (typology, evolution, chronology)”, A. Kaldeli (ed.), *Amphorae from the Eastern Mediterranean and Beyond: Production and Distribution from the Early to the Late Roman Period*. Lefkoşa: Astrom Editions, 241–255.

Yağız 2023

Yağız, O., “Balatlar Kazısı Sikkeleri”, G. Köroğlu – F. İnanan – O. Hetto (eds.), *Sinop – Balatlar Kazısı ve Buluntular-I*. İstanbul: Kitabevi Yayınları, 221–232.

Yıldırım 2023

Yıldırım, Y.S., “Balatlar Kazısının 2019 Yılı Çalışmalarında Açığa Çıkarılan Roma Dönemine Ait Mermer Buluntular”, G. Köroğlu – F. İnanan – O. Hetto (eds.), *Sinop – Balatlar Kazısı ve Buluntular-I*. İstanbul: Kitabevi Yayınları, 345–357.

Zeest 1960

Zeest, I.B., *Керамическая тара Боспора/Keramičeskaja tara Bospora*, Materialy i issledovanija po archeologii SSSR, no. 83. Moskova: Изд-во Академии наук СССР/Izdatel'stvo Akademii Nauk SSSR.

Seleucia | Sayı XIV | Mayıs 2024

A Comment on the Two Mold-Blown Glass Vessels from Anatolia: Christian Affiliations in Roman Imperial Glass

Anadolu Buluntusu Kalıba Üfleme İki Cam Vazo Konusunda Bir Yorum: Roma İmparatorluk Dönemi Camculuğunda Hıristiyanlıkla İlgili Çağrışımlar
Emel Erten – Güven Sevencan
11

Isaura Territoriumu'ndan Yeni Bir Yazıt
A New Inscription From Isaura's Territorium
Osman Doğanay - Murat Aydaş
23

2017-2019 Lebedos Yüzey Araştırmalarında Ele Geçen Siyah Firnisli Attika Seramikleri
Attic Black-Glazed Pottery from Lebedos Discovered During Archaeological Surveys from 2017 to 2019
Figen Çevirici-Coşkun
31

Ahlat Müzesi'nden Bir Grup Urartu Eseri
A Group of Urartian Artifacts from Ahlat Museum
Bilcan Gökce - Mikail Ercek - İlhan Kılıç
65

Sinop Balatlar Kilisesi Kazılarında Ele Geçen Herakleia Pontika Amphora Buluntuları
Heracleia Pontica Amphorae from Sinop Balatlar Church Excavations
Gülseren Kan Şahin – Ebru Batmaz
85

Yeni Arkeolojik Araştırmalar Işığında Avanos ve Çevresi: Geç Hellenistik Dönem'den Geç Antik Çağ'a
Avanos and its Environs in the Light of Recent Archaeological Research: From the Late Hellenistic Period to Late Antiquity
Handan Yıldızhan
119

Trade Relations of Tarsus in the Light of Amphora Finds: From Roman Imperial Period to Late Antiquity
Amphoralar Işığında Tarsus'un Ticari İlişkileri: Roma İmparatorluk Dönemi ve Geç Antik Çağlar
Erkan Alkaç
149

British Museum'da Bulunan Phryg Başlıklı ve Yaşmaklı Bir Büst
The Bust with Phrygian Cap and Yashmak in the British Museum
Meral Hakman
167

Eminler Höyük Erken Tunç Çağı III Seramik Buluntuları ve MÖ III. Binyıl Sonlarında Karaman Ovası
Eminler Höyük Early Bronze Age III Pottery and Karaman Plain at the End of the 3rd Millennium BC
Yalçın Kamış – Tuğçe Şener
187

A Stamped Rhodian Amphora from the British Museum: A New Eponym-Fabricant Couple
British Museum'dan Mühürlü Bir Rhodos Amphorası: Yeni Bir Yönetici-Üretici Çifti
Erkan Alkaç – Handegül Canlı
217

Sisan Höyük'ten Hellenistik ve Roma Dönemi Seramikleri
Hellenistic and Roman Pottery from Sisan Höyük
Hatice Körsulu – Cemile Gültekin
229

Koloe (İzmir-Kiraz) Buluntusu Roma Heykeltıraşlık Eserleri Üzerine Yorumlar
Comments on the Roman Sculpture from Koloe (Kiraz - İzmir)
Ali Özkan
273

Büyük Deller Hellenistik Dönem Seramikleri Üzerine Ön Değerlendirmeler
Preliminary Analysis of the Hellenistic Pottery from Büyük Deller
Burcu Tüysüz - Işıl Demirtaş - Pınar Çaylı
297

Akşehir Nasreddin Hoca Arkeoloji ve Etnografya Müzesi'nden Bir Grup Pişmiş Toprak Unguentarium
A Group of Terracotta Unguentaria from Akşehir Nasreddin Hodja Archaeology and Ethnography Museum
Nizam Abay – Cüneyt Öz
329

ISSN 2148-4124



ISBN 978-625-6925-52-6



9 786256 925526

